

ÖVERSIKTLIG
NATURVÅRDSINVENTERING
AV
KUMLA KOMMUN
AV LARS FURUHOLM

NATURVÅRDSENHETEN
LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄN

ÖVERSIKTLIG NATURVÅRDSINVENTERING AV KUMLA KOMMUN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord

Inledning: inventeringens syfte

Inventeringsmetodik

Redovisningsmetodik

Kortfattad beskrivning av naturförhållandena i
Kumla kommun

Inventeringsredogörelse

Litteraturlista

Bilagor /artlistor/

FÖRORD

Denna naturvårdsinventering har av undertecknad utförts under sommaren 1972 på uppdrag av naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Örebro län. Handledare har varit byrådirektör Per Olov Fähr.

Speciellt vill jag tacka Åke Teljå, Gunnar Svensson och Gustav Dalhielm för guidning och tips till olika naturvårdsobjekt. Dessutom vill jag tacka Bernt Olsson, Kumla, för undersökningen av fågelfaunan i f d Skarbysjön och Öjamossen. Ytterligare tack vill jag rikta till byråchef Erik Fromm, SGU, som bistått vid bedömningen av en del geologiska värden bl a drumlinsområdet vid Hackvad och Öjamossen. Slutligen ett stort tack till min oundärliga fältassistent, tillika hustru, Annsofi.

Karlstad i oktober 1972

Lars Furuholm

INLEDNING

Inventeringens syfte: Naturvårdsinventeringens syfte är att ge en allmän beskrivning av naturen i Kumla kommun samt mer ingående beskrivningar av vissa utvalda delområden, vilka har bedömts vara av speciellt vetenskapligt eller socialt intresse. Härigenom kan värdefulla naturvårdsobjekt förhoppningsvis avsättas och vårdas på lämpligt sätt, samtidigt som undersökningen kan vara till hjälp vid framtida markplanering inom kommunen.

INVENTERINGSMETODIK

Denna redogörelse grundar sig på ett ca tre månader långt inventeringsarbete uppdelat på fältarbete, litteratur- och kartstudier, studier av tidigare insamlat inventeringsmaterial samt samtal med personer med kunskaper om kommunens natur. Fältarbetet utfördes som heldagsexkursioner under tiden 3/7 - 22/7 och som kortare utfärder på kvällar och helger under tiden 24/7 - 15/9. Dessutom undersöktes ett par områden i maj med avseende på vårfloran. Övriga studier har utförts parallellt med fältarbetet.

Inventeringsobjekten har valts ut med hjälp av en av länsstyrelsen tidigare utförd frågeinventering, som riktats till kommunala organ, ideella föreningar och naturkunniga personer med anknytning till det aktuella området. Dessutom har under tecknad på eget och andras initiativ tagit upp ytterligare inventeringsobjekt, som bedömts falla inom ramen för detta arbete. Det bör här understrykas att de i denna undersökning upptagna inventeringsobjekten endast utgör en, ehuru stor, del av de naturvårdsobjekt som finns inom Kumla kommun.

REDOVISNINGSMETODIK

Kartredovisning: Inventeringsobjekten har numrerats från norr till söder. Deras läge och omfattning visas på en översiktskarta i skala 1:50 000, vilken bifogas redogörelsen. Dessutom finns objekten redovisade på en karta i skala 1:20 000 avsedd i första hand för planerande myndigheter. Områdenas olika klassificering har markerats med raster. Arealerna har mätts på den ekonomiska kartan, skala 1:10 000 och angivits i hektar.

Beskrivning: I redogörelsen finns för varje område en objektiv beskrivning av naturförhållandena. Den är i allmänhet uppdelad i fyra avdelningar, som i tur och ordning behandlar:

1. Geografi, topografi och geologi
2. Vegetation. Indelning i vegetationsenheter och växtsamhäl-
len enligt Sjörs (1967), Svenska artnamn efter Krok-Alm-
quist (1960). Understrukna arter anses som sällsynta, d v s
markerade med prick i Atlas över växternas utbredning i
Norden (Hultén 1950, 1971)
3. Djurliv

4. Kulturpåverkan i olika former: bebyggelse, skogsbruk, stigar, täktverksamhet m m.

Varje område har fotograferats i svartvitt och bilderna presenteras som särskild bilaga i anslutning till texten. Fotograferingsplatsens läge, bildriktning och bildnummer är redovisade på översiktskartan.

Bedömning: Under denna rubrik redovisas subjektiva bedömningar angående områdenas speciella värde med avseende på geologi, vegetation, djurliv, landskapsbild eller rekreationsmöjligheter.

Klassificeringsmotiv: Här anges det eller de speciella naturvärden som inventeraren ansett vara främst för det enskilda området. Ingen rangskillnad råder mellan de olika motiven om flera har utvalts, såvida inget speciellt nämns.

Klassificering: Varje inventeringsobjekt har värderats enligt en tregradig skala med följande klasser:

klass 1: Område som har bedömts ha mycket stora naturvärden med hänsyn till något eller några av klassificeringsmotiven och som har bedömts ha få motsvarigheter i landet eller landsdelen.

klass 2: Område som har bedömts ha mycket stora naturvärden och ha få motsvarigheter i länet.

klass 3: Område som har bedömts ha betydande naturvärden och som är representativa för kommunens natur eller har få motsvarigheter inom kommunen med angränsande områden.

Bedömningen blir givetvis subjektiv men metoden kan underlätta jämförelsen mellan objekt inom själva kommunen.

Naturvårdsönskemål: Här ges inventerarens subjektiva förslag om den framtida behandlingen av inventeringsobjekten. Det kan gälla skötsel för bibehållande av gamla kulturmarker, förslag om reservatsbildning, iordningställande av strövområden m m. Samtidigt förutsätts att områdena i största möjliga utsträckning skyddas mot olika kulturingrepp (täktverksamhet, byggnation m m) som kan förändra deras karaktär i negativ riktning.

Kortfattad beskrivning av naturförhållandena i Kumla kommun

Nuvarande Kumla kommun utgörs av gamla Kumla stad, Kumla landskommun samt socknarna Hardemo och Ekeby. Landarealen uppgår till 20620 ha, varav 14763 ha är åker (71,6 % av arealen). Fördelningen av åker och övrig mark inom de ovan nämnda delarna av kommunen visar att det främsta jordbruksområdet ligger närmast runt tätorten Kumla med 85,7 % åkermark. Motsvarande siffra är 52,7 % för Hardemo och 57,5 % för Ekeby.

Kommunen omfattar de södra delarna av Märkesslätten, som här består av två större dalgångar. Den ena är ca 5-3 km bred och leder i nord-sydlig riktning genom den centrala delen av kommunen. I denna dal sträcker sig i samma riktning som den stora Hallsberg-Kumlaåsen och den oansenliga Åbytorpsåsen. Den andra dalen, i den västra delen, av kommunen ligger parallellt med den första. Den är ca 2 km bred och i dess mitt löper den näst största rullstensåsen i Kumla kommun, Hardemoåsen. Ett tredje viktigt slättområde finns i nordost, den så kallade Kvismarsänkan, som till stor del utgörs av f d sjöbotten.

Två skogklädda höjdsträckningar skiljer de tre slättpartierna och smärre skogsområden bryter här och var av de odlade fälten.

Slättområdena ligger ca 35-40 m över havet; lägst i nordost med 25 m ö h vid f d V Kvismaren, högst i söder med 50 m ö h norr om Hallsberg. Skogspartierna ligger högre; i medeltal 40-65 m ö h med många punkter över 75 m ö h. Högsta punkten 95 m ö h, ligger på toppen av Nälbergshammaren om endast naturligt bildade landformer tas i beaktande, (slagghögens i Kvarntorp topp ligger ca 150 m ö h).

Berggrunden består till övervägande del av sandsten, men även andra bergarter förekommer spridda i mindre mängder, bl a granit finns både i norra och södra delen. I sydost finns ett område med kambrisk och ordoviciskt berggrund bestående av ortoceratitkalksten, alunskiffer och skifferlera. Där denna berggrund gått i dagen finns nu stora stenbrott, som vittnar om den industriella exploateringen av kalksten och skiffer. För övrigt förekommer berg i dagen mycket sparsamt, och då endast i form av s k urbergsfönster bl a vid Hörsta och H Järsjö (Järsjö hållar). Jordlagrens tjocklek varierar mellan 0 och 26 m och består av sediment-jordarter och morän (Fromm 1972). Den dominerande jordarten i de skogklädda höjderna är sandig-moig morän. I sydost runt Kvarntorp finns ett litet område med moränlera. I kommunens sydvästra del finns ett moränområde vilket är utformat som ett drumlinslandskap med moränkullar utdragna i inlandsisens rörelseriktning, dvs norr-söder. Jordarten är här sandig-moig och moig morän, ofta med inslag av lera.

Eftersom hela kommunen under sen-glacial tid låg under vatten, har stranden passerat samtliga höjds-kikt under strandförskjutningen. På vissa speciellt för vågornas verkan utsatta platser har svallning av ytskiktet skett. Särskilt märks klapperstensområdena på Nälbergshammaren och vid vägskälet Munkastigen - S:t Olofs källestig väster om Hörstabacken. Av moränens ytformer är ändmoränerna vid Säbylund och drumlinsområdet vid Hackvad de mest intressanta.

Isälvsavlagringar finns i tre rullstensåspartier: Hallsberg-Kumlaåsen, vilken ingår i Karlslundsåsen som sträcker sig från trakten av Motala till Lindesberg, Hardemoåsen som är en biås till Karlslundsåsen samt Åbytorpsåsen som också är en mindre biås. Den förstnämnda åsen är nästan helt söndergrävd i hela sin sträckning genom kommunen. Samma gäller för Åbytorpsåsen, medan Hardemoåsen är relativt oförstörd med avseende på grustäcker.

Jordarterna i de bördiga slättpartierna av Kumla kommun utgörs främst av glaciala och postglaciala sediment i form av leror. Gyttjelera förekommer på de tidigare sjöbottnarna Mosjöbotten och V. Kvismaren.

Av de postglaciala organogena sedimenten kan i första hand nämnas de två stora mossarna Ekebymossen och Öjamossen. Den första är fullständigt exploaterad genom torvtäkt, medan den andra utgör en nästan orörd typisk mellansvensk högmossa.

Kumla kommun ligger på det mellansvenska låglandet, där vegetationsperioden är ca 160 dagar /Sjörs 1967/. Området har relativt många soldagar och få frostdygn per år. Klimatet betecknas som medeltorr med ca 500 mm nederbörd per år /Ångström 1968/.

Kommunen ligger inom den södra barrskogsregionens baltiska underregion, vilken företräds av arter ur de sydöstliga och östliga floraelementen /Sjörs 1967/. Med områdets karaktär av jordbrukslandskap följer att vegetationen främst karakteriseras av odlade växter, vilka dock inte behandlas i detta arbete. Bland de vilda växterna finns arter, som företräder ängsserien, hedserien, stäppserien och myrserien, d v s alla de i Norden förekommande överordnade vegetationsenheterna /Sjörs 1967/. Ängsseriens arter finns bl a i några betes- och slättermarker av typ björkhage och enbuskbacke, men är ganska glest företrädda i kommunen som helhet. Av barrskogarna är blåbärsgranskogen den dominerande typen, men en nästan ren tallskog finns inom det större skogsområdet i nordvästra delen. Många av hedseriens arter finns företrädda i dessa skogsområden. Arter ur stäppserien finns på de torrängsmarker som är spridda i kommunen, i mest utpräglad form förekommer arter ur denna serie på ett par ställen vid det stora kalkområdet i Hällabrottet. Här växer flera kalkgynnade arter, som i övrigt är sällsynta i trakten. Växter inom myrserien förekommer på alla myrmarker, med den stora Öjamossen särskilt i åtanke, och i de fåtaliga kärren samt längs diken och kanaler.

Vissa områden har tidigare inventerats med avseende på florans och artlistor från dessa undersökningar är bilagda.

Bland djuren förekommer de vanliga arterna av däggdjuren: Älg, räv, rådjur, grävling m fl samt sparsamt bäver och utter. Kommunen hyser den för regionen normala fågelfaunan med ca 50 kulturslättarter och ca 10 barrskogsarter /Öhrn 1961/. De viktigaste fågelområdena vid sidan av den del av V Kvismaren som hör till Kumla kommun är f d Skarbysjön och dammarna vid Kvarntorp, vilka också studerats speciellt av ornitologer.

OMRÅDE K:1Omfattning: Del av V KvismarenAreal: 95 ha

Beskrivning: Kvismaren, som är ett fågelskyddsområde av riksintresse, är en delvis sänkt sjö på Närkeslätten. Det aktuella området undergår nu en noggrann naturvårdsplanering för att göra det möjligt att slå vakt om vadar- och simfågelbiotoperna. "Gränsdragningen har även betingats av att landskapsbilden inom planområdet, där det f n är möjligt, skall kunna präglas av den grunda slättsjöns öppna och vida karaktär med en successiv övergång från odlade åkermarker till gräsmader, kaveldunsbårder, bladvassfält och fria vattenytter" (Karlsson 1972).

Kvismareområdet faller endast till en mindre del inom Kumla kommun och då ett omfattande inventeringsmaterial redovisats hänvisas här endast till naturvårdsplanen.

Bedömning: Se naturvårdsplan för Kvismaren.Klassificeringsmotiv: I första hand djurliv och i andra hand landskapsbild.Klassificering: Klass 1.Naturvårdsönskemål: Se naturvårdsplan för Kvismaren.OMRÅDE K:2Omfattning: Två kullar strax norr om Ekeby kyrka.Areal: 1 ha

Beskrivning: Kullarna, som består av blockfattig sandigmoig morän, ligger väl synliga från vägen mellan Kvarntorp och Örebro. Den norra kullen, Tolebacken, är beväxt med gles hedtallskog och densödra, Odenslund, med gles ängslövskog. Fornlämningar finns på båda kullarna och buskröjning utförs regelbundet.

Bedömning: Två kullar, som genom sitt läge och sin tilltalande vegetation, utgör ett särskilt vackert inslag i landskapsbilden.

Klassificeringsmotiv: Landskapsbild.Klassificering: Klass 3.Naturvårdsönskemål: Önskvärt är att det glesa trädbeståndet bibehålls samt att buskröjningar genomförs regelbundet.

OMRÅDE K:3

Omfattning: Björkkullarna Kölnabacken och björkhagen öster därom.

Areal: 4 ha

Beskrivning: Kölnabacken består av flera små moränkullar, som enligt geologiska kartan tillhör en ändmorän. Materialet är blockfattig sandig-moig morän, som mot öster övergår i normalblockig, och där bildar underlaget till björkhagen.

Vegetationen utgörs av ett hedsamhälle med björk och tall dominerande i trädskiktet. Buskskiktet saknas på Kölnabacken men hagen är bevuxen med framför allt aspely. Fältskiktet består i båda områdena i första hand av kruståtel, ängskovall och blåbär.

I sydvästra delen av Kölnabacken, vilken för övrigt hyser fornlämningar, finns ett mindre boningshus. Björkhagen har på 1920-talet använts som festplats och senare även till kreatursbete. Nedrasade stängsel och aspely vittnar om att den inte betats de senaste åren.

Bedömning: Ett mycket vackert och relativt stort hagonråde med björk, en landskapstyp som numera inte är så vanlig i dessa trakter. Den östra delens karaktär kommer dock snart att förändras (till det sämre) genom den förbuskning som redan satt in.

Klassificeringsmotiv: Landskapsbild, vegetation och rekreation.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: Skydd mot ingrepp som kan förändra områdets nuvarande karaktär av björkhage. Skötsel genom bete och regelbunden buskröjning är önskvärd.

OMRÅDE K:4

Omfattning: Skogsområde norr om Säbylunds gård bestående av en lövskogspark och ett barrskogsområde samt betesmark.

Areal: 62 ha

Beskrivning: Området karaktäriseras av randmoränvallar, som ligger i NV-SO riktning. Dessa består av blockfattig sandig-moig morän och anses bildade i den isvik, som var belägen här under den senare delen av den senaste istiden, (Bergdahl 1961).

Lövskogsparken anlades i början av 1800-talet och stora delar av vegetationen är inplanterad. Det är främst vårfloran som är värdefull med blåsippa, vitsippa, gulsippa, gulplister och vårlök som mest framträdande arter.

Trädskiktet domineras av bok och alm med inslag av flera andra lövträd. Bland de enstaka barrträden märks speciellt två 170-åriga Weymouthtallar (*Pinus strobus*). Buskvegetationen är ställvis ett problem, som man dock försöker lösa genom årlig röjning och fårbeta.

Fågellivet är mycket rikt med bl a flera arter av sångare. Bland övriga djur märks främst den ätliga vinbergssnäckan, vilken är rikt företrädd i den frodiga vegetationen.

Parkdelen är genomkorsad av många stigar, av vilka flera går på toppen av randmoräner. Bänkar finns utplacerade på flera ställen.

Barrskogsområdet kallas Djurskogen. Den är av blandtyp och mycket tätvuxen och risig. Fältskiktet är trivialt med hedarter. Djurlivet är rikt med bl a älg, rådjur, grävling, fält- och skogshare samt räv. Vanliga fåglar inom området är morkulla, järpe, ormvråk och kattuggla.

I NO finns ett fornminne och i SO ligger ett klubbhus för Kumla biologiska förening. Denna förening lägger ned ett betydande arbete på att genom röjning och andra åtgärder sköta delar av området.

Norr och söder om Djurskogen finns mycket vackra beteshagar. Särskilt väl utbildade är de i söder där moränvallarna har ett glest trädskikt av björk.

Bedömning: Detta är ett naturområde med värdefull flora och fauna samt intressanta geologiska formationer. Dess närhet till Kumla gör det till ett outnyttat rekreativt område.

Klassificeringsmotiv: Flora, fauna, geologi och rekreation.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: Önskvärt är att behålla områdets nuvarande utseende och vegetation utan störande ingrepp. Övriga önskemål är regelbunden röjning av buskskiktet i parken, en försiktig gallring av Djurskogen och fortsatt bete på de nuvarande betesmarkerna.

OMRÅDE K:5

Omfattning: Skogsområdet NV om Äbytorp.

Areal: 750 ha

Beskrivning: Området, vars jordart till största delen är blockfattig, svallad moig morän, sluttar jämt från kommungränsen i väster (65 m ö h) ner till slätten i syd och öst (40 m ö h). Två mossar finns, båda exploaterade genom torvtäkt.

Vegetationen domineras av tallskog med ett mindre inslag av gran. Större delen kan karakteriseras som en mossrik tallskog med blåbär dominerande i fältskiktet. På fuktigare delar övergår den till en sumptallskog med odon, skvattram och tuvull dominerande i fältskiktet (Sjörs 1967). Den bladlösa blekgula saprofyten tallört förekommer inom området. Skogen hyser den normala däggdjurs- och fågelfaunan.

Genom skogen löper ett flertal väl upptrampade stigar, bl a Munkastigen och S:t Olofs källestig. Den senare är belägen på krönet av en klappervall som går i N-S riktning och som är områdets högsta del. Ett par hyggen visar ett rationellt skogsbruk bedrivs inom området. Två stora kraftledningar går genom skogen i N-S riktning.

Bedömning: Detta är det största sammanhängande skogspartiet inom Kumla kommun. Skogens struktur med jämn markyta och tilltalande vegetation av gammal skog med få kalhyggen inbjuder till rekreation i form av fotvandring, bär- och svampplockning m m.

Klassificeringsmotiv: Rekreation och vegetation.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: Skogsavverkning bör bedrivas med hänsyn till områdets rekreativvärde. Vid slutavverkning bör småhyggen tagas upp och fröträd kvarställas. För undvikande av markskador bör mindre och lättare traktorer användas vid virkestransporterna. Soptunnor och orienteringstavlor bör uppsättas på härför lämpliga ställen.

OMRÅDE K:6

Omfattning: Ett mindre skogsparti, Viaskogen, söder om Kumla.

Areal: 70 ha

Beskrivning: Området är flackt och huvudsakligen uppbyggt av glacial lera. Den norra delen hyser en tät björkrig blåbärsgranskog med smärre inslag av tall. I den södra delen övergår skogen i en äldre välskött barrblandskog. Hela skogsområdet är ursprungligen planterat. Genom området går en 2,5 km lång motions slinga med elljusbelysning, vilken är avsedd för terräng- och skidlöpning. I områdets södra del finns skyttevallar, som vittnar om att här tidigare funnits en skjutbana.

Bedömning: Viaskogen har sitt stora värde som rekreationsområde främst genom närheten till Kumla. Motionsslingan används av både aktiva idrottsutövare och motionärer. Belysningen gör att området kan nyttjas även när det är mörkt, vilket är särskilt värdefullt vintertid.

Vegetationsmässigt saknar Viaskogen större värde.

Klassificeringsmotiv: Rekreation.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: Den täta skogen i norra delen av området bör röjas.

OMRÅDE K:7

Omfattning: Kumla högar, en mindre åskulle i Kumla by.

Areal: 2 ha

Beskrivning: Objektet utgörs av en väl markerad åskulle på Hallsberg - Kumlaåsen genom Kumla med välutbildad torrängsflora.

Kullen är till stor del bortgrävd genom grustäkt. Vegetationen är, som tidigare nämnts, av torrängstyp, med arter som ängshavre, tjärblomster, bockrot och gråfibbla dominerande på själva kullen. Nedanför sluttningen tillkommer bl a harklöver. Områdets främsta botaniska sevärdhet är back-sippan, vilken är den dominerande värväxten, (bilaga 1).

Bedömning: Detta område av Hallsberg - Kumlaåsen har en särskilt värdefull, och för slitage känslig, flora.

Klassificeringsmotiv: Floran.

Klassificering: Klass 2.

Naturvårdsönskemål: Med tanke på utbyggnaden av Kumlabymrådet strax intill, bör området skyddas mot grustäkt och onödigt slitage. Ordentligt staket bör sättas upp och stigar markeras. Fridlysningslag är föreslagen av Kumla biologiska förening.

OMRÅDE K:8a

Omfattning: Ett torrängsområde inom fastigheten N Mossby nära Hällabrottet.

Areal: 2 ha

Beskrivning: Området är litet och flackt med kalkberggrund. Den täckande jordarten, sandig-moig morän, ligger här i ett relativt tunt lager: värdena varierar mellan 15 - 45 cm med ett genomsnitt på 30 cm. Smärre kalkstensblock sticker här och var upp ur markytan.

Vegetationens fältskikt utgörs av en stäppartad torrängsflora, som kan anses utgöra resultatet av den kalkrika jordmånen, det tunna jordlagret, det solexponerade läget, den tidigare markanvändningen (förmodligen slåtter och bete) m fl faktorer (Sjörs 1967). Området kan på goda grunder antas ha hållits öppet sedan järnåldern, eftersom det till största delen utgörs av ett gravfält från denna tid. Trädskiktet domineras helt av oxel, medan buskskiktet främst består av asp med inslag av bl a getapel och rosarter. Vårfloran domineras av gullviva, blåsippa och rosettjungfrulin, medan sommarens växtsamhälle (stäppartad torräng, se ovan) karakteriseras av arter som brudbröd, ängshavre, stor blåklocka, backklöver, knölsmörblomma och backsmultron. Speciellt bör nämnas jordtistel, fågelstarr, spätistel och vild morot, (se vidare i artlista bil 2a).

Området har legat orört de senaste åren, vilket ställvis orsakat förbuskning. Inom området förekommer en del kulturväxter, vilka ursprungligen härstammar från det torpställe, som funnits i området.

Bedömning: Detta är ett av de mycket få återstående områdena med ett tunt jordlager ovanpå kalkhällen inom Märkes kambrosilurområden. Den välutvecklade torrängsfloran, vars flesta arter är kalkgynnade och många är sällsynta, gör området mycket värdefullt både vetenskapligt och utseendemässigt.

Klassificeringsmotiv: I första hand floran, i andra hand landskapsbild.

Klassificering: Klass 1.

Naturvårdsönskemål: Området bör skyddas som naturreservat. Åtgärder för skötsel av området bör vara slåtter eller bete samt regelbunden buskröjning.

OMRÅDE K:8b

Omfattning: Ett torrängsområde inom fastigheten S. Mossby nära Hällabrottet.

Areal: 1 ha

Beskrivning: Detta är ett litet flackt område med kalkberggrund, på vilken ett reativt tunt jordlager vilar. Jordarten, sandig-moig morän, har en tjocklek på mellan 22 - 56 cm med ett genomsnitt på 33 cm. Smärre kalkstensblock sticker

upp ur markytan på flera ställen. Vegetationens fältskikt utgörs av en stäppartad torrängsflora, som kan anses utgöra resultatet av flera faktorer, bl a den kalkrika jordmånen, det tunna jordlagret, det solexponerade läget och den tidigare markanvändningen (Sjörs 1967). Vårfloran domineras av gullviva, buskviol och rosettjungfrulin, medan sommarens växtsamhälle karakteriseras av arter som brudbröd, ängshavre, prästkrage, stor blåklocka, backklöver, knölsmörblomma och backsmultron. Inom detta område förekommer ytterligare en mängd sällsynta arter: färgnadra (Galium triandrum), som här har sin enda kända växtplats i Närke, säfferot, hässleklocka, spåtistel, majviva, fågelstarr m fl (bil 2 b). Trädskikt saknas, men en del buskar finns koncentrerade till de odlingsrösen som förekommer.

Området används numera delvis som virkesupplag och avstjälpningsplats (i liten omfattning), men har sannolikt tidigare varit uppodlat i någon form.

Bedömning: Objektet är ett av de mycket få återstående områdena med ett tunt jordlager ovanpå kalkhällen inom Närke-kambro-silurområden. Den välutvecklade torrängsfloran, vars flesta arter är kalkgynnade och varav många är sällsynta, gör området mycket värdefullt både vetenskapligt och utseendemässigt.

Klassificeringsmotiv: I första hand flora, i andra hand landskapsbild.

Klassificering: Klass 1.

Naturvårdsönskenål: Området bör skyddas som naturreservat. Önskvärt är att området upprensas på virkesavfall och annat avskräde. Årlig slåtter eller bete och buskröjning är andra önskvärda åtgärder.

OMRÅDE K:9a

Omfattning: En serie mindre dammar strax norr om Kvarntorps-högen.

Areal: 20 ha

Beskrivning: Området består av en serie dammar, vilka använts som reningsdammar för den numera nedlagda skifferoljetilverkningen i Kvarntorp. För närvarande används de till att leda det renade avloppsvattnet från ammoniaktilverkningen vid industriområdet vidare ut i Frommestabäcken. Härigenom har man möjlighet att fånga upp olja eller andra föroreningar vid eventuellt haveri i anläggningen. Materialet på stränderna runt dammarna är kolstybb och rödaska.

Den dominerande landvegetationen består av ett tätt busk-skikt med främst björk. Nere i dammarna dominerar vass och kaveldun så kraftigt att blankvattenytorna är sparsamt företrädda. Den största dammen, som mäter 150x200 m, har emellertid nästan helt öppen vattenyta.

Området utgör ett intressant objekt vid studium av olika fågelarters kolonisation av en tidigare relativt steril miljö. Den häckfågelinventering, som påbörjats (Andersson & Andersson 1970-72) visar att drygt 20 arter häckar i området. De dominerande arterna är sävsparv, sävsångare, rörsångare, lövsångare och sothöna (bil 3). Speciellt bör nämnas att ett par av svarthakedopping och ett par av knölsvan häckar inom området.

Bedömning: Området hyser stora ornitologiska värden, men saknar andra naturvärden.

Klassificeringsmotiv: Djurlivet.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: Området bör avsättas som fågelskyddsområde och skötas så att fördelningen mellan blankvattenytor och vassruggar bibehålles, samtidigt som stränderna får ha kvar sin täta buskvegetation.

OMRÅDE K:9b

Omfattning: Två vattenfyllda kalk- och skifferbrott söder om Kvarntorpshögen.

Areal: 125 ha

Beskrivning: Dessa båda kalk- och skifferbrott bildades under skifferoljetillverkningens tid och har för några år sedan fyllts med vatten för att dölja spåren efter exploateringen. För att skapa en viss vattencirkulation har man lett en bäck, Frommestabäcken, genom "sjöarna", som kallas Nordsjön och Söderhavet. Stränderna bildas av utplanade jordmassor från brottens omgivningar samt av aska från Kvarntorpshögen. Landvegetationen utgörs främst av björkbuskar, medan strandkanten domineras av kaveldun och vass. Ute i Nordsjön ligger några små otillgängliga öar medan branta stränder bildade av berg- och jordmassor som lämnats på kvarstående bergplintar. Vattendjupet är ca 10 - 15 m. Under vissa delar av året har vattnet ett relativt lågt pH-värde.

Nordsjön och Söderhavet har inte undersökts speciellt med avseende på häckande fåglar, men är ändå översiktligt granskade (Andersson & Andersson 1971). Viktigast är Nordsjön med sina ur häckningssynpunkt lämpliga små öar. På dessa häckar främst skrattnäs i stora kolonier. Vidare förekommer bl a skäggdopping, vigg, brunand och fisknäs. Dessutom kan nämnas att åtminstone i Nordsjön förekommer fisk, vilket kan ha stor betydelse för den framtida fågelkolonisationen. Båda "sjöarna" är viktiga som rastplats för

främst andfåglar under vår- och höststräcket.

Bedömning: Ett område som är ett ornitologiskt intressant objekt, men som i övrigt saknar större naturvärden.

Klassificeringsmotiv: Djurlivet.

Klassificering: Klass 3

Naturvårdsönskemål: "Sjöarna" bör avsättas som fågelskyddsområde och därvid få en skötsel som bibehåller fördelningen av blankvattenytor och vassruggar. Åtgärder som ökar fiskbestånden är önskvärda.

OMRÅDE K:10

Omfattning: Den södra delen av drumlinen Lekebacken samt moränkullen Lundsbacken och mellanliggande åker.

Areal: 1,6 ha

Beskrivning: De två kullarna, som består av normalblockig sandig-moig morän, höjer sig ur de postglaciala sedimenten på denna del av Närke-slätten. Den större av de båda, Lekebacken, utgörs av en typiskt utformad drumlin. Den ligger i N-S riktning och når med högsta krönet 64 meter över havet, (Bergdahl 1961). Den andra kullen, Lundsbacken, är en mindre moränkulle, eventuellt en drumlin, som når ca 50 meter över havet.

Vegetationen domineras av björk i det glesa trädskiktet, medan buskskikt praktiskt taget saknas. Fältskiktet hyser främst olika torrängsarter som kruståtel, brudbröd och ängshavre. På Lundsbacken kan vegetationen karakteriseras som ett hedbjörkskogsamhälle med bl a blåbär, lingon och ängskovall.

I slutet av 1960-talet företogs avverkning av den barrskog, som då täckte delar av Lekebacken. Motiven för avverkningen och efterföljande markvård var att skapa en lämpligare miljö kring detta fornminnesområde. Lekebacken är känd för sin domarring, kummel och gravfält från järnåldern. Dessutom är det en utomordentlig utsiktsplats med utsikt över en stor del av slätten och Hallsberg-Kumlaåsen. Området mellan de båda backarna odlas, men har medtagits av praktiska skäl. Lekebacken vårdas enligt fornminneslagen, vilket betyder att man strävar efter att framhäva fornminnena och att behålla en ursprunglig miljö. Härigenom bibehålls ett glest björkbestånd medan fältskiktet medvetet utarmas.

Bedömning: Två mycket vackra björkbackar som bildar markanta profiler i jordbrukslandskapet. Samtidigt är Lekebacken en av länets bästa platser med utsikt över slätten.

Klassificeringsmotiv: Landskapsbild och rekreation.

Klassificering: Klass 2 (forminnena motiverar sannolikt högre klass, men den bedömningen faller utanför detta arbete)

Naturvårdsönskemål: Fortsatt fornminnesvård på Lekebacken, buskröjning, skydd mot täktverksamhet och bebyggelse på Lundsbacken är önskvärda åtgärder.

OMRÅDE K:11

Omfattning: En ca 250 m lång del av Hallsberg-Kuulaåsen strax norr om Blacksta.

Areal: 9 ha

Beskrivning: Detta avsnitt av Hallsberg-Kuulaåsen innehåller ett par av de största dödisgropar som finns i anslutning till åsarna på Härkesslätten. Dessutom är detta objekt relativt lite påverkat av grustäkter.

Vegetationen utgörs av en gles björkskog på den södra delen och odlad mark närmast Blacksta by på den norra delen. I dödisgroparna växer en frodig kärrvegetation. Fältskiktet på södra delen utgörs av torrängsarter som kruståtel, ängshavre, harklöver och baktimjan. Dominerande inslag i vårfloran är backsippan, vilken givit anledning till fridlysning av just denna del av området.

På åsens krön finns en lada. Där löper även en landsväg genom området. I den fridlysta delen finns flera gamla husbehovstäkter som är helt igenväxta. Denna del av området har tidigare betats men betet har upphört för flera år sedan. Området ligger inom Kuala kommuns vattenskyddsområde.

Bedömning: Objektet är ett litet stycke, av en i övrigt söndergrävd rullstensås, som är någorlunda orörd och som hyser geologiskt intressanta dödisgropar och till en del värdefull flora.

Klassificeringsmotiv: Geologi och vegetation.

Klassificering: Klass 2.

Naturvårdsönskemål: Skötsel som sörjer för att den värdefulla floran i söder bibehålls och att det hålls öppet runt dödisgroparna i norr. Utökning av det nuvarande naturminnet till att omfatta hela det här föreslagna området är önskvärt.

OMRÅDE K:12

Omfattning: Järsjö hällar och söder därom liggande skogsparti.

13ha Areal: 13 ha

Beskrivning: Järsjö hällar ligger på nordkanten av en låg urbergstaffel, vilken sträcker sig i öst-västlig riktning. Hällarna höjer sig 15-20 meter över slätten och når därigenom ca 60 meter över havet. Bergarten i detta sk urbergsfönster är ögongnejsgranit (berggrundskartan Örebro SV). Berget har vittrat sönder till större och mindre block, mellan vilka det längst i norr växer främst björk. Väl upptrampade stigar och en eldstad tyder på att området är ofta besökt. Söder om själva hällarna vidtager ett moränområde med en äldre välutvecklad blåbärsgranskog.

Bedömning: Objektet är ett geologiskt sett intressant och välkänt område med urberg högt uppstickande ur slättens kambro-silurbergarter och sedimentlager. Till områdets rekreativvärden hör en vacker utsikt och en strövvänlig skog.

Klassificeringsmotiv: I första hand geologi, i andra hand rekreation och landskapsbild.

Klassificering: Klass 2 på själva hällarna, klass 3 på skogspartiet söder därom.

Naturvårdsönskemål: Skydd mot bergtäkt och regelbunden buskröjning är önskvärda åtgärder. Vidare bör en utglesning av trädbeståndet företas. Detta skulle medföra att hällarna syntes bättre från vägen (E3:an) samtidigt som utsikten skulle förbättras. Dock bör kalhuggning av skogspartiet undvikas.

OMRÅDE K:13a

Omfattning: Den del av drumlinsområdet vid Hackvad som ligger inom Kumla kommun. Området innefattar Ojamossen (område K:13b).

Areal: 1 350 ha

Beskrivning: Området karakteriseras av att landytan är formad till långsträckta kullar utan synlig bergskärna, sk drumliner. Dessa är här tätt liggande och orienterade i samma riktning (N-S). Materialet är blockfattig sandig-moig morän, som är tätt sammanpackad, sk bottenmorän (Lundqvist 1963).

De flesta drumlinerna är odlade eller betade och utan skymmande skog, vilket ger ett tilltalande samspel mellan natur- och kulturlandskap samtidigt som området blir lätt överskådligt (Fromm 1972).

Inventeringsområdet utgör en del av det större området, vilket räknas som den klassiska lokalen för drumlinformationer och som även är geologiskt undersökt och beskrivet (Sahlström 1910).

Bland alla drumlinerna inom området bör en, Hullingåsen, beskrivas speciellt. Av de övriga drumlinerna bör Öjaön och Alavi nämnas, därför att de båda hyser särskilt vackra och permanenta betesmarker av typ enbuskhagmark. Alavi är dessutom en av de största och mest typiskt vackrast formade drumlinerna.

Hullingåsen är en ca 1500 m lång drumlin, som ligger i Ojamossens centrala del. Vegetationen är varierande med skog och betesmark. Skogen är relativt ung och bär tydliga spår av att den bildats genom att tidigare öppen hagmark växt igen. Den vegetationsmässigt sett värdefullaste delen av Hullingåsen är en ca 350 m lång betesäng, som tidigare under skilda perioder använts som åker och slåttermark. Härifrån har man fri utsikt över Ojamossens NV-kvadrant. Vegetationen utgörs här av typiska ängsväxter som röd- och skogsklöver, prästkrage, johannesört, kråkvicker, teveronika och stor blåklocka. Bland gräsen märks främst rödven, vårbrodd och fårsvingel. Ned mot mosselaggen är vegetationen zonerad beroende på den ökande fuktigheten.

På Hullingåsen finns fyra torpstugor, varav tre ligger inom betesängsdelen i norr. En stig leder på krönet längs hela drumlinen och en bilväg korsar den på mitten.

Av kulturåtgärder i negativ bemärkelse för drumlinområdet som helhet kan nämnas den dubbla högspänningslinjen, som leder genom hela området i N-S riktning strax väster om Ojamossen.

Bedömning: Objektet utgör en del av Hackvads drumlinområde som genom sina landformer är en del av en geologisk typlokal för landet. Dessutom har området en mycket vacker och tilltalande landskapsbild.

Klassificeringsmotiv: I första hand geologi, i andra hand landskapsbild.

Klassificering: Klass 1

Naturvårdsönskemål: Följande åtgärder är önskvärda för att bibehålla områdets öppna struktur och framhäva drumlinerna: en fortsatt odling eller kreatursbetning m m.

OMRÅDE K:13bOmfattning: ÖjamossenAreal: 560 ha

Beskrivning: Öjamossen är en typisk mellansvensk högmossa, som bildats i ett lägre parti i utkanten av drumlinsområdet vid Hackvad kyrka. Flera drumliner inramar mossen och ett par sticker upp mitt i den. Av dessa märks särskilt Hulingåsen som med sitt speciella läge och sin tilltalande vegetation utgör ett viktigt naturvårdsobjekt (se ovan).

Mossen kan indelas i fyra kvadranter med hjälp av dels vägen som går tvärs över mossen i Ö-V riktning, dels Hulingåsen och dess förlängning i N och S. I NV-kvadranten ligger Kumlas enda naturliga sjö, den 150 m långa och 85 m breda avloppsfria Älgsjön, som är en rest av Öjaviken i Fornskarbynsjön (von Post 1909). En vertikal profil genom mossens västliga del visar en för igenväxningstorvmarker typisk lagerföljd (Fromm 1972):

0-2,65 m vitnosstorv
 2,65-4,15 m lövkärrtorv
 4,15-4,50 m starrkärrtorv
 4,50-4,55 m vasstorv
 4,55-5,19 m olika gyttjelager
 5,19-5,23 m grovmo
 5,23-6,0 m lera, gråblå

Mossevegetationen sammansättning är beroende av den rådande fuktigheten och är därför mycket olika utbildad över mossens yta. De omgivande kärrpartierna, laggen, som står under inflytande av omgivningens grundvatten, är till stor del dikade och skogsbevuxna. Ett typiskt utformat laggparti kan dock studeras från Hulingåsens norra del. Dominerande arter är kråklöver, vattenklöver och missne.

Från laggen stiger mossen kraftigt, via mosseranden, upp mot mosseplanet. Hela mossen innanför laggen är för sin vattenförsörjning beroende av nederbördsvatten och har sålunda ett eget grundvattensystem. Mosseranden är vad gäller Öjamossen bevuxen med björkbuskar samt de arter som finns på mosseplanet.

Mosseplanet vegetation varierar kraftigt beroende på fuktighetsförhållandena. De centrala och fuktigaste delarna av mossens SV- och NV-kvadranter har väl utbildade tuvor och höljor, medan i omgivande torrare partier denna uppdelning är mindre markerad. Här växer en gles tallskog. Höljevegetationen karakteriseras främst av tuvdun, vitag och siles-hår i fältskiktet samt flera vitmossarter i bottenkiktet. Där öppna vattenspeglar förekommer växer blågröna alger.

Tuvvegetationen domineras av ljung, rosling, hjortron, tranbär, kråkris och odon i fältskiktet med mer torrväxande vitmossarter i bottenkiktet. De torraste tuvorna kläds av flera renlavsarter (Cladonia-arter) och av tallbuskar. I de mycket fuktiga partierna, t ex Andrakasanket och Hyskakärret, förekommer ett fattigkärssamhälle med främst flaskstarr. Dessa delar påverkas troligen av laggens mer närsaltrika vatten, i synnerhet som de ligger i anslutning till laggens avlopp i norr. (Nötkreaturen som brukar beta på Hullingåsen går ofta ut i Andrakasanket och äter av starren. Starrslätter har dock inte förekommit under 1900-talet.)

Bland däggdjuren förekommer de på slätten vanliga arterna som räv, skogs- och fälthare, grävling, älg och rådjur. Vid Älgsjön finns av simfåglarna bl a gräsand, kricka, vigg, storskrake m fl. Bland vadarna utgör enkelbeckasinen karaktärsarten och övriga häckande vadare är grönbena, skogsnäppa, storspov och tofsvipa. Ljungpipare har iakttagits, men har ej konstaterats häcka. Årligen förekommer översomrande ungtoranor på Öjamossen, flockar med 37 ex har observerats. Ca fem orrtuppar spelar varje år, men det blir inget riktigt markspel, utan detta utförs från toppen av någon martall. En karaktärsfågel för mossen är ängspiplärkan. Vid Älgsjön häckar dessutom sydlig gulärta och vissa år även fiskmå. Längs Hullingåsen löper ett intensivt småfågelsträck under våren och hösten och under sommarnätterna brukar nattskärren höras. (Dessa fågelobservationer har gjorts av Bernt Olsson.)

Den torvtäkt som förekommit på Öjamossen bedrevs huvudsakligen på 1920-talet och hänförde sig främst till SO-kvadranten, som är nästan helt uppgrävd i ytskiktet. Övriga skador finner man i anslutning till bilvägen, som korsar mossen på mitten, och längst i norr. Skadorna kan betecknas som lindriga, och de dikningar, som gjorts, har främst påverkat laggen och randkärren, men inte själva mosseplanet.

Bedömning: Öjamossen är den enda av de stora, utbredda högmossarna på Härkesslätten, som är praktiskt taget orörd av torvtäkt och genomgående dikessystem. Bäst bevarad är den stora SV-kvadranten, som har ett stort öppet parti i centrum. NV-kvadranten med Älgsjön har smärre skador, men är estetiskt tilltalande och dessutom lättillgänglig vid Hullingåsen.

Klassificeringsmotiv: I första hand geologi, i andra hand vegetation, djurliv och landskapsbild.

Klassificering: Klass 2.

Naturvårdsönskemål: Önskvärt är att Öjamossens karaktär som relativt orörd vildmark bibehålls. Därför bör torvtäkt, annan exploatering, dikning och skogsavverkning undvikas.

OMRÅDE K:14

Omfattning: F d Skarbysjön (inkluderande de delar som ligger utan Kumla kommun).

Areal: 210 ha

Beskrivning: Skarbysjön, som numera är helt torrlagd under sommaren, sänktes första gången på 1860-talet och andra gången omkring 1920. Marken består av gyttjelera, ur vilken det på några ställen sticker upp drumliner. Området är flackt och avvattnas genom Täljeån, som dock inte förmår att ta emot allt vatten under vårfloden, varvid den forna Skarbysjön tillfälligt återuppstår.

Vegetationen är frodig och domineras av vass-starr, videört, fackelblomster, kavelkun, vass och Salix-arter. På drumlinerna växer björk och ek i trädskiktet och i fältskiktet märks främst rödven samt på våren blåsippa.

Vad djurlivet beträffar, så finns bland däggdjuren bäver, grävling, räv, fälthare och utter samt älg och rådjur. F d Skarbysjön är mest värdefull som rast- och häckningslokal för fåglar, som kan studeras framför allt under våren då området domineras av stora blankvattenytor. Bland änderna uppträder gräsand, kricka, sothöna, knipa och vißg talrikast, medan bläsand, skedand, brunand, storskrak, småskrak och skäggdopping är mer sparsamma gäster. Kanadagåsen är ganska vanlig, medan sädgåsen ytterst sällan går ned och rastar. Av svanarna dominerar sångsvanen som sträckgäst. Av knölsvan häckar ca 5 par och revirstrider förekommer.

F d Skarbysjön är även intressant under senare delen av våren och under sommaren. Några typiska häckfåglar är rörsångare, sävsångare, sydlig gulärta, enkelbeckasin, sävsparv, gräsand m fl. Nattetid kan man höra gräshoppsångarens ringklocksläte och vissa år småfläckig sumphöna och kornknarr. Sommaren 1972 kunde rosenfink höras inom området.

Området utnyttjas inte till någon form av jordbruk eller bete utan är en ren vildmark.

Bedömning: F d Skarbysjön är den främsta lokalen för rastande och i viss mån, häckande fåglar inom Kumla kommun, och utgör med sin vildmark en viktig oas för djuren.

Klassificeringsmotiv: Djurlivet.

Klassificering: Klass 3

Naturvårdsönskemål: Området bör fredas som fågelskyddsområde för att inte fåglarnas rastning och häckning ska störas. Vidare bör eventuella framtida sänkingsföretag som berör f d Skarbysjön hindras, så att inte de öppna vattenytorna på våren försvinner.

OMRÅDE K:15

Omfattning: En ca 5 km lång del av Hardemoåsen mellan Brändåsen och Hardemo.

Areal: 90 ha.

Beskrivning: Hardemoåsen är en av täktverksamhet relativt orörd rullstensås, som höjer sig markant över slättlandskapet. Den sträcker sig i N-S riktning och anses utgöra en biås till Hallsberg-Kumlaåsen.

Av vegetationen på åsen bör främst en torrängsbacke med back-sippa, strax SV om Hardemo kyrka, framhävas. Vidare bör nämnas, att åsens sluttningar på många ställen har stora lövslyuppslag, vilket efter hand kommer att försämra utsikten från åsen.

Uppe på åsens krön leder en landsväg längs vilken en gles bebyggelse är utspridd. Ett fåtal grustäkter förekommer längs åsens sträckning. Forminnen finns vid Hardemo kyrka, där även S:t Olofs källa är belägen. Från åskränet har man en god utsikt över omgivningarna.

Bedömning: Området är en relativt orörd del av en åssträckning, som utgör ett markant och vackert inslag i landskapsbilden. Åsen kan även tillmätas ett visst geologiskt intresse. Vegetationen är värdefull på en del ställen och åsen utgör en utmärkt utsiktsplats. Det är sannolikt att det är landsvägen på åskränet, en mycket gammal kommunikationsled, som hindrat en mer omfattande grusexploatering.

Klassificeringsmotiv: I första hand landskapsbild, i andra hand vegetation och geologi.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: Området bör skyddas mot ytterligare grustäkter. Dessutom bör busk- och trädröjning företas för att framhäva åsens struktur.

OMRÅDE K:16

Omfattning: Drumlinen Nälbergshammaren.

Areal: 40 ha

Beskrivning: Objektet är en väl markerad skogklädd kulle, som höjer sig strax öster om Hardemoåsens södra del och norr om den nya notorvägen. Kullen som är Kumlas högsta naturliga punkt, betecknas som en mindre väl formad drumlin (Bergdahl 1961). Den är uppbyggd av sandig-moig morän med svallat yt-skikt i de nedre delarna och klappersten på toppen.

Vegetationen domineras av en granskog med smärre inslag av tall. Lövskog förekommer längst ned på norra slutningen.

Kulturingreppen består av en i västra delen pågående grustäkt och av rationellt bedrivet skogsbruk. Ett fornminne finns på toppen av drumlinen.

Bedömning: Hälbergshammaren är den till volymen största och högsta drumlinen i kommunen, och utgör ett dominerande inslag i landskapsbilden. Den har även ett visst geologiskt intresse.

Klassificeringsmotiv: I första hand landskapsbild, i andra hand geologi.

Klassificering: Klass 2.

Naturvårdsönskemål: Objektet bör skyddas mot ytterligare grustäkter.

OMRÅDE K:17

Omfattning: Sex stycken björkklädda kullar nära motorvägen vid Brändåsen.

Areal: 8 ha

Beskrivning: Kullarna består av blockfattig sandig-moig morän och är förmodligen små drumliner.

De hyser alla en ängsvegetation med ett glest trädkikt av björk. De största kullarna är betade och på en av dem finns ett fornminne.

Bedömning: Dessa björkbackar utgör ett mycket tilltalande inslag i landskapsbilden genom att de ligger som öar i jordbrukslandskapet. Deras närhet till motorvägen snarare ökar än minskar deras värde, eftersom de nu kan ses av alla trafikanterna.

Klassificeringsmotiv: Landskapsbild.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: En skötsel som, sörjer för att björkbackarnas nuvarande struktur bibehålles, bör eftersträvas genom fortsatt bete och buskröjning.

OMRÅDE K:18

Omfattning: Större delen av drumlinen Stora Älberg, bestående av ett torrängsparti och ett blandskogsparti.

Areal: 78 ha

Beskrivning: Objektet är en kraftig, ej typiskt utformad, drumlän av blockfattig sandig-moig morän med svallgrus på de högst belägna delarna.

Vegetationen på det betade partiet i söder hyser en stäppartad torrängsflora med arter som brudbröd, prästkrage, ängshavre och darngräs. Speciellt bör nämnas jordtistel, vilken förekommer sparsamt i dessa trakter. Den övriga delen av området är bevuxen med blandbarrskog med hasselrunnor i buskskiktet. Dessa tyder på att området tidigare brukats som löväng. Dominerande arter i fältskiktet är harsyra och blåsippa, medan de sällsynta arterna nästrot, grönvit nattviol, vårärt, vildbalsamin och långsvingel är mer sparsamt företrädda. I sänka partier växer flera starrarter och i hela området finns ett frodigt bottenskikt med flera mossarter.

Flera strövstigar genomkorsar området. Övriga synbara kultur-ingrepp är ett stort grustag i SV och ett större, dåligt skött skrotupplag i N.

Bedömning: Torrängsområdet i söder har sitt största värde i sin flora och som ett vackert inslag i landskapsbilden. Skogsområdet har ett stort rekreativvärde dels genom den trolska dagen, som råder inne i blandningen av barrträd och hassel, dels genom sin närhet till Hallsberg.

Klassificeringsmotiv: Rekreation och flora.

Klassificering: Klass 3.

Naturvårdsönskemål: Önskvärt är fortsatt bete eller slåtter på torrängspartiet och röjning av granbuskar i skogsområdet.

OMRÅDE K:19

Omfattning: Betesmark på, och i anslutning till, södra delen av Handbergaåsen.

Areal: 5 ha

Beskrivning: Handbergaåsen är en del av södra Hardemoåsen och den är följaktligen uppbyggd av rullstensmaterial.

Betesmarken uppe på åsen har längst i söder en vacker torrängsvegetation med arter som ängshavre, gråfibbla, vårfingerört och knölsnörblomma i fältskiktet. Buskskiktet domineras av ett glest enbuskbestånd, i vilket enstaka enar når en ansevärd storlek. På åsens västsida består vegetationen av en betad löväng med hassel dominerande i buskskiktet och med björk i trädskiktet. De låglänta delarna sydväst om åsen hyser flera gräsarter samt ett kraftigt bestånd av grönvit nattviol.

En mindre grustäkt finns i den södra delen av området. En kraftledning har en delningspunkt på samma ställe. En bondgård är belägen på åsens krön.

Bedömning: Området är ett av de ytterst få betade åspartier, som finns kvar på Närke-slättens grusåsar. Åsen utgör ett mycket vackert blickfång med sin enbuskmark, som i dessa trakter är en ovanlig företeelse, och sin lummiga hassel-löväng. Dessutom hyser Handbergaåsen en i sig själv värdefull flora.

Klassificeringsmotiv: Landskapsbild.

Klassificering: Klass 2.

Naturvårdsönskemål: Önskvärt är att betet fortsätter i nuvarande utsträckning samt att buskar och sly röjs regelbundet.

Litteraturlista

- Andersson, Jan och Ulf, Häckfågelinventering i Härkes Kvarntorp. Stenciler 1970, 1971 och 1972.
- Bergdahl, Arvid, Det glaciala landskapet, ur Kumla-bygden 1. Kumla 1961.
- Fromm, Erik, Beskrivning till geologiska kartbladet Örebro SV. SGU Serie Ae nr 5, Stockholm 1972.
- Fromm, Erik, Kommentar angående drumlinområdet vid Hackvad m m. Opubl. 1972.
- Hultén, Erik, Atlas över växternas utbredning i Norden. Stockholm 1950 och 1971.
- Karlsson, Olle, Naturvårdsplan för Kvismaren. Stencil 1972.
- Krok - Almqvist, Svensk flora. Uppl. 25. Stockholm 1960.
- Lundqvist, G., De kvartära bildningarna, ur Sveriges geologi. Stockholm 1963.
- von Post, Lennart, Stratigraphische Studien über einige Torfmoore in Härke. GFF 31, Stockholm 1909.
- Sahlström, K.E., Ett drumlinområde i Härke. SGU Serie C nr 222. Stockholm 1910.
- Sjörs, Hugo, Nordisk växtgeografi. Stockholm 1967.
- Ångström, Anders, Sveriges klimat, Stockholm 1968.
- Öhrn, Bertil, Fågelregioner. Stockholm 1961.

Växter på Kumla högar, artförteckning

Krustistel	<i>Carduus crispus</i>	
Åkertistel	<i>Cirsium arvense</i>	
Väddklint	<i>Centaurea scabiosa</i>	
Rölleka	<i>Achillea millefolium</i>	
Baldersbrå	<i>Matricaria inodora</i>	
Prästkrage	<i>Chrysanthemum leucanthemum</i>	
Renfana	<i>Chrysanthemum vulgare</i>	
Gråbo	<i>Artemisia vulgaris</i>	
Hästhov	<i>Tussilago farfara</i>	
Kattfot	<i>Antennaria dioica</i>	
Slåtterfibbla	<i>Hypochoeris maculata</i>	
Gråfibbla	<i>Hieracium pilosella</i>	
Revfibbla	<i>Hieracium auricula</i>	
Harkål	<i>Lapsana communis</i>	
Ångsklocka	<i>Campanula patula</i>	
Liten blåsklocka	<i>Campanula rotundifolia</i>	
Fläder	<i>Sambucus nigra</i>	(förvildad)
Gulmåra	<i>Galium verum</i>	
Vitmåra	<i>Galium boreale</i>	
Buskmåra	<i>Galium mollugo</i>	
Åkerförgätmigej	<i>Myosotis arvensis</i>	
Oxtunga	<i>Anchusa officinalis</i>	
Brunört	<i>Prunella vulgaris</i>	
Mjukplister	<i>Lamium amplexicaule</i>	
Snårvinda	<i>Calystegia sepium</i>	
Teveronika	<i>Veronica Chamaedrys</i>	
Majveronika	<i>Veronica serpyllifolia</i>	
Groblad	<i>Plantago major</i>	
Rödkämpar	<i>Plantago medio</i>	
Ljung	<i>Calluna vulgaris</i>	
Knölsmörblomma	<i>Ranunculus bulbosus</i>	
Backsippa	<i>Anemone pulsatilla</i>	(fridlyst)
Jordrök	<i>Fumaria officinalis</i>	
Rockentrav	<i>Turritis glabra</i>	
Lomme	<i>Capsella bursa-pastoris</i>	
Åkerviol	<i>Viola arvensis</i>	
Styvmsviol	<i>Viola tricolor</i>	
Fyrkantig johannes- ört	<i>Hypericum maculatum</i>	
Jungfrulin	<i>Polygala vulgaris</i>	
Gul fetknopp	<i>Sedum acre</i>	
Brudbröd	<i>Filipendula vulgaris</i>	
Älgört	<i>Filipendula Ulmaria</i>	
Femfingerört	<i>Potentilla argentea</i>	
Smultron	<i>Fragaria vesca</i>	
Parksmultron	<i>Fragaria moschata</i>	(förvildad)
Nejlikrot	<i>Geum urbanum</i>	
Sparvvicker	<i>Vicia tetrasperma</i>	

Växter på Kuula högar, artförteckning (forts).

Gulvial	Lathyrus pratensis	
Kråkvicker	Vicia Cracca	
Getväppling	Anthyllis Vulneraria	
Harklöver	Trifolium arvense	
Skogsklöver	Trifolium medium	
Alsikeklöver	Trifolium hybridum	
Rödklöver	Trifolium pratense	
Vitklöver	Trifolium repens	
Mjölkört	Chamaenerion angustifolium	
Hundloka	Antriscus silvestris	
Palsternacka	Pastinaca sativa	
Backanis	Pimpinella saxifraga	
Backglin	Silene nutans	
Ängsnejlika	Dianthus deltoides	
Gökblomster	Lychnis Flos-cuculi	
Tjärblomster	Viscaria vulgaris	
Grästjärnblomma	Stellaria graminea	
Sandnarv	Arenaria serpyllifolia	
Rödnarv	Spergula rubra	
Krypnarv	Sagina procumbens	
Hönsarv	Cerastium holosteoides	
Knytling	Herniaria glabra	
Vitknavel	Scleranthus perennis	
Grönknavel	Scleranthus annuus	
Åkerpilört	Polygonum Persicaria	
Åkerbinda	Polygonum Convolvulus	
Ängssyra	Rumex Acetosa	
Krusskräppa	Rumex crispus	
Bergsyra	Rumex Acotosella	
Gårdskräppa	Rumex domesticus	
Knippfryle	Luzula campestris	
Vårstarr	Carex caryphylliea	
Timotej	Phleum pratense	
Rörflen	Phalaris arundinacea	
Vårbrodd	Anthoxanthum oderatum	
Ängskavle	Alopecurus pratensis	
Luddlost	Bramus mollis	
Fårsvingel	Festuca ovina	
Vitgröe	Poa annua	
Berggröe	Poa compressa	
Ängsgröe	Poa pratensis	
Hundäxing	Dactylis glomerata	
Bladvass	Phragmatis communis	
Knylhavre	Avena elatior	
Ängshavre	Avena pratensis	
Kruståtel	Deschampsia flexuosa	
Rödven	Agrostis tenuis	
Europeisk lärk	Larix decidua	(förvildad)
Vanligt snöbär	Symphoricarpus rivalaris	(förvildad)
Sommarslöja	Gypsophila elegans	(förvildad)
Ögontröst	Euphrasia sp.	

Området hagmarken öster om vägen, vägskälet Kumla, Bredsäter, Kvarntorp, norrut mot Kvarntorp, område K:8a

---

Primula veris
Festuca rubra
Anemone hepatica
Prunella vulgaris
Cerastium vulgatum
Filipendula ulmaria
Sorbus aucuparia
Rubus ideaeus
Viburnum opulus
Agrimonia eupatoria
Fraxinus exelsior
Trifolium montanum
Avena elatior
Polygala vulgaris
Ranunculus bulbosus
Rosa majalis
Polygala amarella
Fragaria viridis
Viola hirta
Carex echinata
Rumex acetosa
Vicia sepium
Caragana arborescens
Crepis praemorsa
Symphoricarpos rivularis
Pastinaca sativa
Garanium robertianum
Ribes alpinum
Glechoma hederaca
Satureja vulgaris
Lonicera caerulea (förvildad)
Carex ornithopoda
Solidago virgaurea
Urtica urens
Urtica dioica
Polygonatum multiflorum
Cirsium palustre
Scrophularia nodosa
Ranunculus auricomus
Astragalus glycyphylus
Moehringia trinervia
Viola mirabilis
Solanum dulcamara
Epilobium angustifolium
Crysanthemum leucanthemum
Lactuca muralis
Convallaria majalis
Corylus avellana
Quercus robur
Acer platanoides

Området hagmarken öster om vägen, vägskälet Kumla, Bredsäter,
Kvarntorp, norrut mot Kvarntorp, område K:8a (forts.)

Rosa villosa
Carex pallescens
Poa nemoralis
Rhamnus frangula
Heracleum sibiricum
Verbascum thapsus
Brisa media
Avena pratensis
Campanula persicifolia
Cirsium acaule
Filipendula vulgaris
Lathyrus pratensis
Medicago lupulina
Plantago media
Knautia arvensis
Melica nutans
Linum catharticum
Carlina vulgaris
Pimpinella saxifraga
Peucedanum palustre
Geranium silvaticum
Trifolium repens
Trifolium pratense
Galium verum
Centaurea jacea
Daucus carota
Plantago lanceolata
Arabis hirsuta
Ribes uva crispa
Lotus corniculatus
Dactylis glomerata
Potentilla reptans
Galium boreale
Galium mollugo
Tragopogon pratensis
Cirsium arvense
Hypericum maculatum
Veronica chamaedrys
Geum rivale
Populus balsamifera
Rosa canina
Prunus cerastus
Carum carvi
Rhamnus cathartica
Satureja acinos
Festuca ovina
Hyoscyamus niger

Södra Mossby, område K:8b

Carum carvi
Anthriscus silvestris
Alchemilla vulgaris
Tragopogon pratense
Taraxacum vulgare
Tussilago farfara
Cirsium arvense
Ranunculus auricomus
Artemisia vulgaris
Trifolium pratense
Galium mollugo
Campanula rapunculoides
Vicia sepium
Dactylis glomerata
Centaurea scabiosa
Achillea millefolium
Filipendula ulmaria
Malica nutans
Prunus padus
Lonicera xylosteum
Poa pratense
Stachys silvatica
Anemone hepatica
Angelica silvestris
Galium boreale
Ulmus glabra
Prunus avium
Viola hirta
Sorbus aucuparia
Acer platanoides
Geum rivale
Alnus incana
Lactuca muralis
Anemone nemorosa
Daphne mezereum
Ranunculus acris
Actaea spicata
Ribes alpinum
Fragaria viridis
Fraxinus excelsior
Viola riviniana
Viburnum opulus
Quercus robur
Ribes uva-crispa
Rubus saxatilis
Rhamnus frangula
Viola mirabilis
Hypericum maculatum
Sorbus intermedia
Poa nemoralis
Fragaria vesca

Södra Mossby, område K:8b (forts)

Corylus avellana
Solidago virgaurea
Maianthemum bifolium
Picea abies
Oxalis acetosella
Fragaria moschata
Trifolium montanum
Pteridium aquilinum
Vaccinium vitis-idaea
Paris quadrifolia
Vaccinium myrtillus
Pinus silvestris
Betula verrucosa
Pimpinella saxifraga
Caltha palustris
Dryopteris Filix-mas
Equisetum arvense
Thelypteris Dryopteris
Athyrium Filix-femina
Geum urbanum
Rubus idaeus
Juniperus communis
Stachys palustris
Solanum dulcamara
Lysimachia thyrsiflora
Rhamnus catartica
Salix caprea
Rosa canina
Malus silvestris
Chelidonium majus
Campanula rotundifolia
Veronica officinalis
Veronica chamaedrys
Epilobium angustifolium
Circium palustre
Myrrhis odorata
Populus tremula
Geranium silvaticum
Poa annua
Galium verum
Pastinaca sativa
Aquilegia vulgaris
Carex digitata
Carex ornithopoda
Trifolium medium
Astragalus glycyphyllos
Listera ovata
Cerastium holosteoides
Medicago lupulina
Plantago lanceolata

Södra Mossby, område K:8b (forts)

Matricaria inodora
Campanula latifolia
Geranium robertianum
Linaria vulgaris
Arabis hirsuta
Vicia cracca
Arabis arenosa
Glechoma hederaca
Trollius europaeus
Lysimachia vulgaris
Potentilla anserina
Alnus glutinosa
Polygonatum officinale
Heracleum sibiricum
Plantago media
Carlina vulgaris
Lotus corniculatus
Sedum acre
Filipendula vulgaris
Capsella bursa-pastoris
Potentilla reptans
Avena pratensis
Rumex acetosa
Ranunculus bulbosus
Veronica verna
Hieracium pilosella
Leontodon hispidus
Hieracium spp.
Crepis praemorsa
Campanula persicifolia
Polygala amarella
Agrimonia eupatoria
Rumex domesticus
Primula veris
Primula farinosa
Chrysanthemum leucanthemum
Anthemis tinctoria
Galium triandrum
Seseli libanotis
Lathyrus pratensis
Thlaspi arvense
Linum catharticum
Silene cucubalus
Briza media

HÄCKFÅGELINVENTERING I NÄRKES KVARNTORP ÅR 1970

Resultatsammanfattning

Provytans namn: "Kvarntorpsdammen" med närliggande områden. År: 1970

Ansvarig person: Jan och Ulf Andersson Ytans areal: c:a 12 ha.

Art	Ant. revir	Täth. rev./km ²	Dominans	Art	Ant. revir	Täth. rev./km ²	Dominans
Svarthakedopping	1	8,3	1,4%	Trädpiplärka	2	16,6	2,9%
Gräsand	1	8,3	1,4%	Sädesärta	4	33,2	5,7%
Vigg	2	16,6	2,9%	Gulärta	4	33,2	5,7%
Knipa	1	8,3	1,4%	Törnskata	1	8,3	1,4%
Rörhöna	1	8,3	1,4%	Hämpling	2	16,6	2,9%
Sothöna	3	24,9	4,3%	Ortolansparv	1	8,3	1,4%
M. Strandpipare	1	8,3	1,4%	Sävparv	8	66,4	11,4%
Drillsnäppa	3	24,9	4,3%	Antal arter	S:a revir	Total täthet	
Talgoxe	1	8,3	1,4%	22	70	581	100
Stenskvätta	1	8,3	1,4%				
Buskskvätta	1	8,3	1,4%				
Rörsångare	11	91,3	16 %				
Sävsångare	10	83,0	14 %				
Trädgårdssångare	1	8,3	1,4%				
Lövsångare	10	83,0	14 %				

SVENSKA HÄCKFÅGELTAXERINGEN

Resultatsammanfattning

Provytans namn: Kvarntorpsdammen med närliggande områden

År: 1971

Ansvarig person: Jan och Ulf Andersson

Ytans areal: 12 ha

Art	Antal karte- rade revir	Ifylls av kommittén			Art	Antal karte- rade revir	Ifylls av kommittén		
		Antal revir	Täthet rev/ km ²	Domi- nans %			Antal revir	Täthet rev/ km ²	Domi- nans %
Sävsångare	14	14	116	16,7	Sädesärsla	1	1	8,3	1,2
Rörsångare	11	11	91,4	13,1	Stare	1	1	8,3	1,2
Lövsångare	9	9	74,7	10,7	Bofink	1	1	8,3	1,2
Gulärsla	3	3	24,9	3,6					
Sävspurv	7	7	58,1	8,3					
Ortolansparv	5	5	41,5	6,0					
Sothöna	4	4	33,2	4,8					
Talgoxe	5	5	41,5	6,0					
S.v. flugsnappare	3	3	24,9	3,6					
Gräsand	2	2	16,6	2,4					
Knipa	2	2	16,6	2,4					
Rörhöna	2	2	16,6	2,4					
Drillsnäppa	2	2	16,6	2,4					
Trädg. sångare	3	3	24,9	3,6					
Trädpiplärka	2	2	16,6	2,4					
Gulspurv	2	2	16,6	2,4					
Svarthakedopping	1	1	8,3	1,2					
Kricka	1	1	8,3	1,2					
Stenskvätta	1	1	8,3	1,2					
Buskskvätta	1	1	8,3	1,2	Antal arter	Summa revir	Summa revir	Total täthet	
Törnsångare	1	1	8,3	1,2	24	84	84	697,2	100

SVENSKA HÄCKFÅGELTAXERINGEN

Resultatsammanfattning

Provytans namn: Kvarntorpsdammen med närliggande områden

År: 1972

Ansvarig person: Jan och Ulf Andersson

Ytans areal: 12 ha

Art	Antal karte- rade revir	Ifyller av kommittén			Art	Antal karte- rade revir	Ifyller av kommittén		
		Antal revir	Täthet rev/ km ²	Domi- nans %			Antal revir	Täthet rev/ km ²	Domi- nans %
Sothöna	7				Sädesärta	1			
Rörsångare	7								
Sävsångare	7								
Lövsångare	7								
Ortolansparv	7								
Sävspurv	6								
Talgoxe	5								
Svart-vit Flug.	4								
Gulspurv	3								
Rörhöna	2								
Trädgårdssångare	2								
Trädpiplärka	2								
Gulärta	2								
Svarthakedopping	1								
Gräsand	1								
Knipa	1								
Knölsvan	1								
Drillsnäppa	1								
Blånes	1								
Björktrast	1				Antal arter	Summa revir	Summa revir	Total täthet	
Stenskvätta	1				22	70			100

Bild 1. Omr. 2
Längst bort Tolebacken med sin
hedtallskog, närmast kameran
Odenslund som är bevuxen med
en ängslövskog.

Bild 2. Omr. 3
Kölnabacken från söder. Området
har flera småkullar beklädda med
björk och tall. Villan, som ligger
inom området, skymtar till vänster.

Bild 3. Omr. 3
Björkhagen öster om Kölnabacken med ett
öppet parti, tidigare festplats, i förgrunden
och den begynnande förbuskningen i bak-
grunden.

Bild 4, Omr. 4
Under den lummiga lövträdsvegetationen
inne i Säbylundsparken leder stigar med
broar över bäckarna.

Bild 5, Omr. 4
Söder om parken och Djurskogen fram-
träder tydligt de ändmoräner som ger
området dess speciella topografi. De ut-
gör här betesmark med björk i träd-
skiktet.

Bild 6, Omr. 4
Djurskogen med sin täta blandskog
från söder.

Bild 7. Omr. 5

Kommunens största sammanhängande skogsområde NV om Åbytorp utgörs av en nästan ren tallskog. Bilden är tagen från Munkastigen som ingår i områdets relativt omfattande stigsystem.

Bild 8. Omr. 6
Viaskogen från Hallsberg-
Kumlaåsen norr om Sannahed.

Bild 9. Omr. 7
Kumla högar sedda från NO. Skadorna
från den gamla grustäkten syns tydligt.
Den sällsynta backsippan växer tätast
på kullens baksida.

Bild 10. Omr. 8a
Det sydvästra hörnet av torrängsområdet vid Norra Mossby.
I bakgrunden syns hur buskskiktet med främst asp breder ut sig. Trädskiktet består uteslutande av oxel.

Bild 11. Omr. 8a
Områdets norra och vackraste del sett från NO. Vegetationen domineras av typiska torrängsarter som ängshavre, blåkllocka, prästkrage och brudbröd.

Bild 12. Omr. 8b
Torrängen vid Södra Mossby med dess bäst bevarade södra del i förgrunden. Bilden är tagen rakt mot öster.

Bild 13. Omr. 8b
Första intrycket av torrängsområdet
vid Södra Mossby ger en tydlig bild
av kulturpåverkan.

Bild 14. Omr. 9

I närheten av Kvarntorpshögen ligger flera konstgjorda sjöar där det tidigare varit skifferbrott. Bilden visar Nordsjön. Den ligger närmast söder om högen. Öarna koloniserar främst av skrattnåsar men även andra arter förekommer.

Bild 15. Omr. 10

Lekebacken hyser ett gleskikt
med björk och ett likaledes gleskikt
buskskikt med enbuskar.

Bild 16. Omr. 10
Utsikt från Lekebacken över en del av Närke-slätten med Lundsbacken i centrum och Hallsberg-Kumlaåsen i bakgrunden.

Bild 17. Omr. 11
I anslutning till Hallsberg-Kumlaåsen strax söder om Blacksta ligger ett par dödisgröpar, av vilka den på östra sidan är en av de största på Närke-slätten. I botten på gropen är en kärrvegetation utbildad.

Bild 18. Omr. 11
Den södra delen av området utgörs av en fridlyst torräng med ett glesst enbuskskikt och bl.a. den sällsynta backsippan.

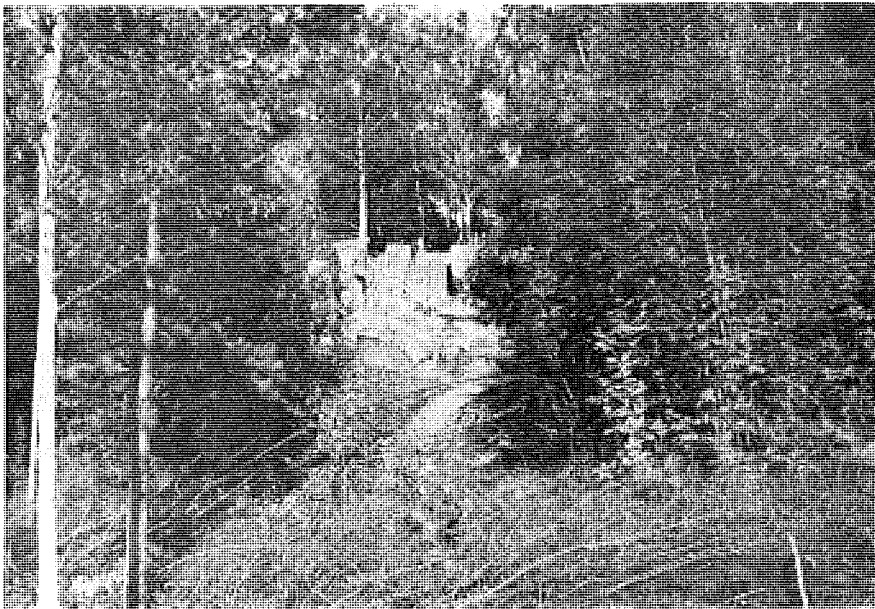

Bild 19. Omr. 12
De mäktiga stenblocken, som utgör Järsjö hällar, reser sig högt över slättmarken, men döljs mer och mer av en lövträdsridå.

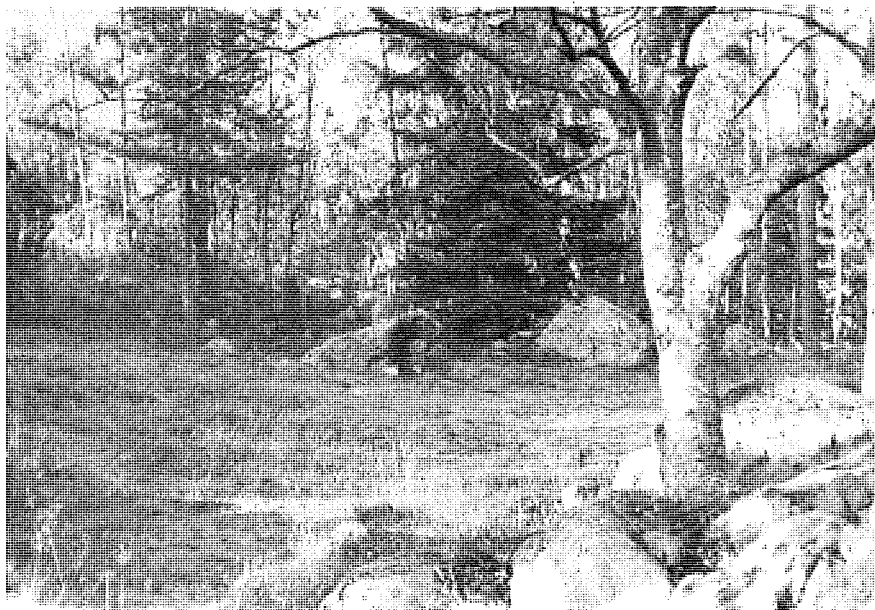

Bild 20. Omr. 12
Bland hällarna finns stigar och skyddade platser vilka utnyttjas till lägerbol och möten.

Bild 21. Omr. 13a
Drumlinsområdet vid Hackvad präglas av långsträckt moränkullar, vilka inom området oftast är odlade eller betade. Närmast till vänster syns Täljeån, som utgör kommungränsen mot väster. Bilden är tagen vid Västra Öja.

Rättelse:

Bildtexten under bild 22

Gäller för bild 23.

Bildtexten under bild 23

Gäller för bild 22.

Bild 22. Omr. 13a

Drumlinen vid Östra Öja. Den är skogklädd på sin norra del.

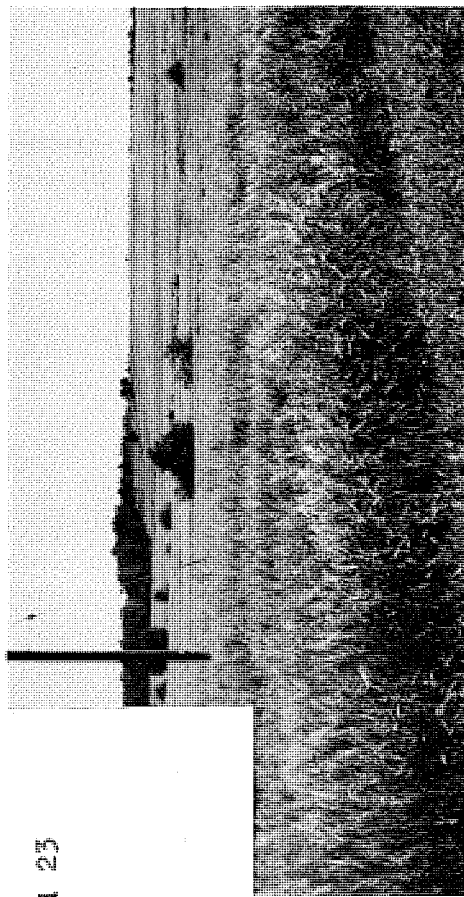

Bild 23. Omr. 13 a

Drumlinen vid Alavi ligger i den södra delen av kommunen. Den är en av de största drumlinerna och har på sin NO-sluttning en mycket vacker beteshage med ett glest enbuskskikt. Detta syns på bilden, som är tagen mot NV.

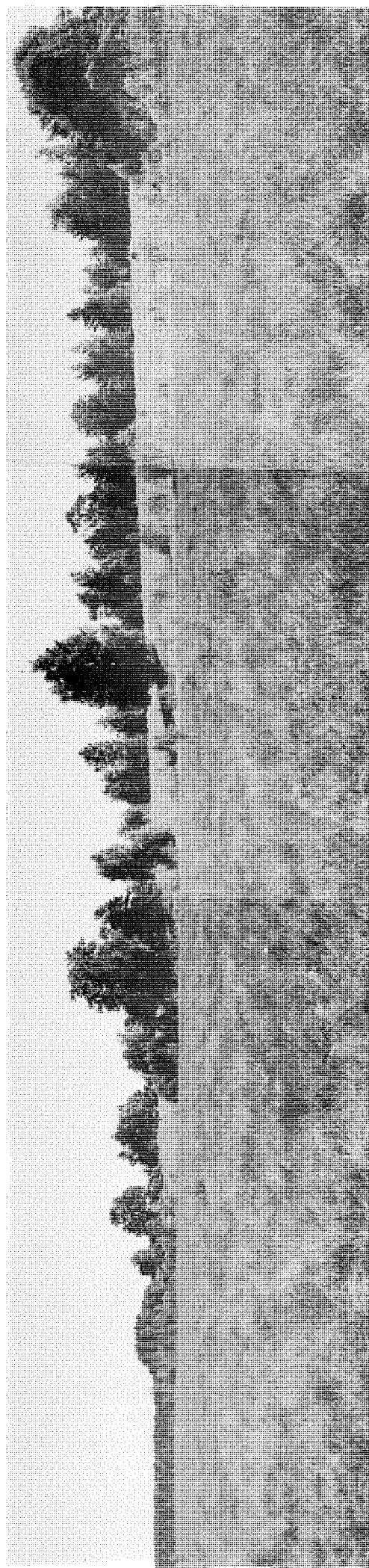

Bild 24. Omr. 13a

Norra delen av drumlinen Hullingåsen sedd mot öster från Öjamossens plan. Denna del domineras av en vacker slätter- och betesäng med ett par små stugor längst till vänster på bilden.

Bild 25. Omr. 13 a.

Utsikt från krönet av Hullingåsen mot norr. Stigen leder bort till de två stugorna längst i norr.

Bild 28. Omr. 13 b.

Exempel på skador genom torvtäkt utefter Öjamossens NV-rand. Dessa har troligen gjorts på 1920-talet och en viss självläkning har förekommit. Till höger ett gammalt skjul för torvtorkning.

Bild 29. Omr. 13 b.

Mosse-planet på Öjamossens SV-kvadrant med väl utbildade tuvor och hölJOR. Den glesa tallvegetationen tätnar mot mosseranden. Bilden är tagen SV om Hullingåsens sydspets mot SV.

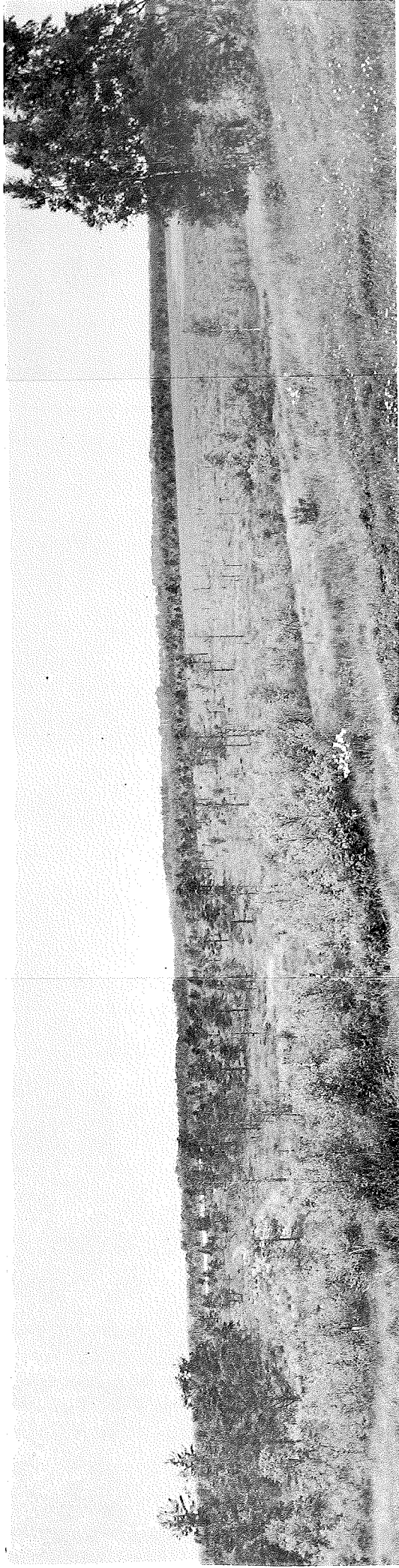

Bild 26. Omr. 13 b.

Panoramabild över Öjamossens NV-kvadrant tagen från Hullingsåsen. I bakgrunden till vänster skymtar Älgsjön, Kumla kommuns enda naturliga sjö. Till höger börjar Andrakasanket med sin ljusare flaskstarrvegetation. Till vänster och i bakgrunden där mossen är något torrare syns tydligt hur tallvegetationen dominerar. I förgrunden syns den ca. 3 m. breda laggen med sin fattigkärsvegetation.

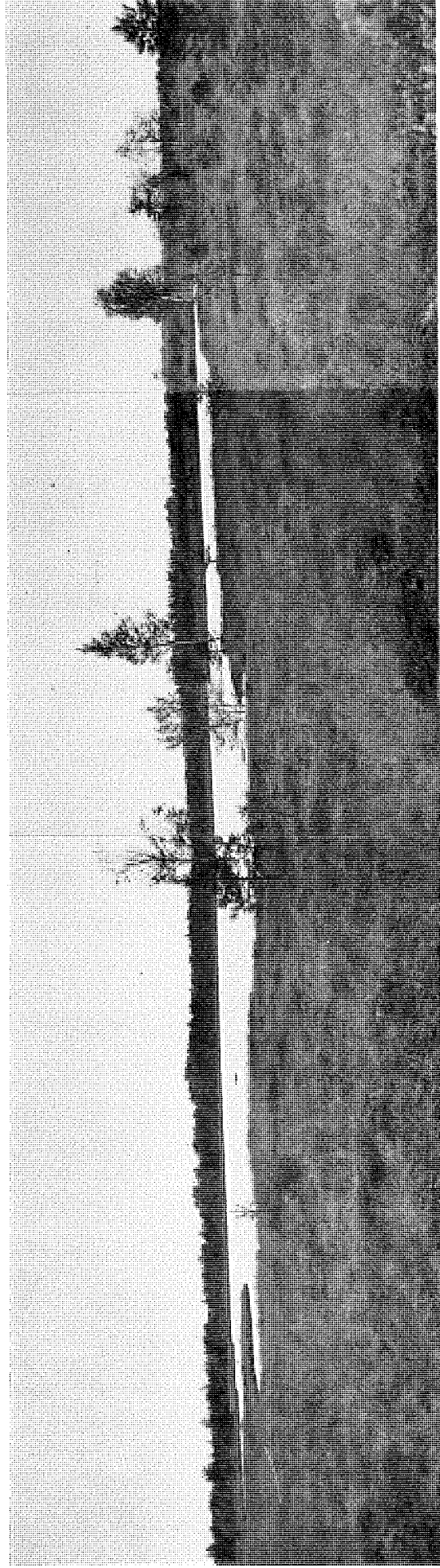

Bild 27. Omr. 13 b.

Älgsjöns östra strand, vilken ständigt eroderas på grund av de förhärskande västvindarna.

Bild 30. Omr. 14
 Vy över f.d. Skarbysjön utvisande resultatet av en sjösänkning omkring sekelskiftet. Vegetationen är tät med starrarter och vass samt videarter (Salix) i buskskiktet. Området utgör en värdefull häcknings- och rastplats för ett stort antal fågelarter, särskilt på våren då stora delar av området är vattentäckt.

Bild 31. Omr. 15.
 Hardemoåsen sträcker sig i nordsydlig riktning mitt i en dalgång. På krönet leder en körväg och bebyggelsen ligger utspridd längs denna. Bilden är tagen från Nälbergshammaren mot norr.

Bild 32. Omr. 16.
 Nälbergshammaren, här sedd från NO, är en mycket kraftig skogklädd drumlin vars topp utgör högsta punkten (95 m.ö.h.) inom Kumla kommun.

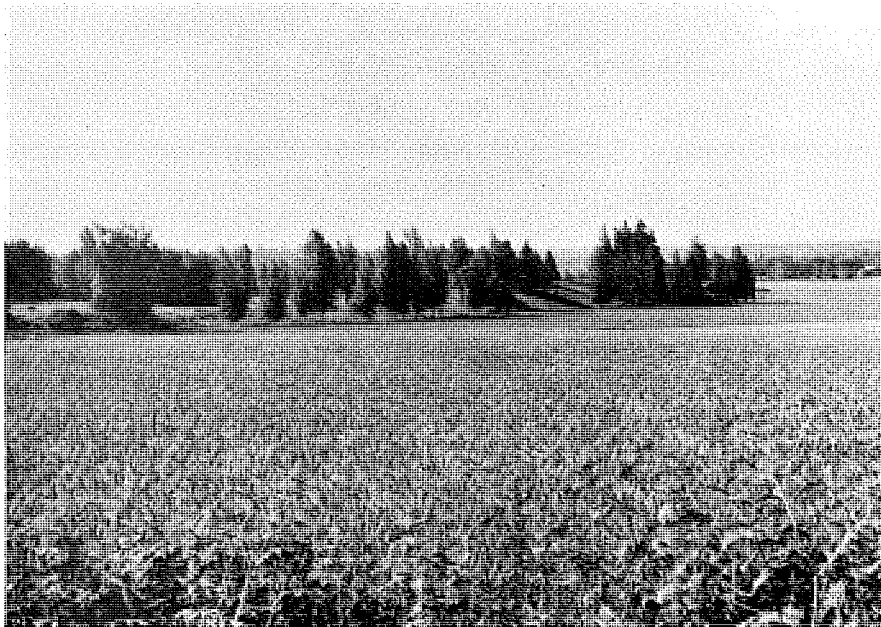

Bild 34. Omr. 17.

En av de vackra björkkullarna i närheten av Nälbergshammaren. Denna, som tillhör de största, betas av nötkreatur under hela sommaren.

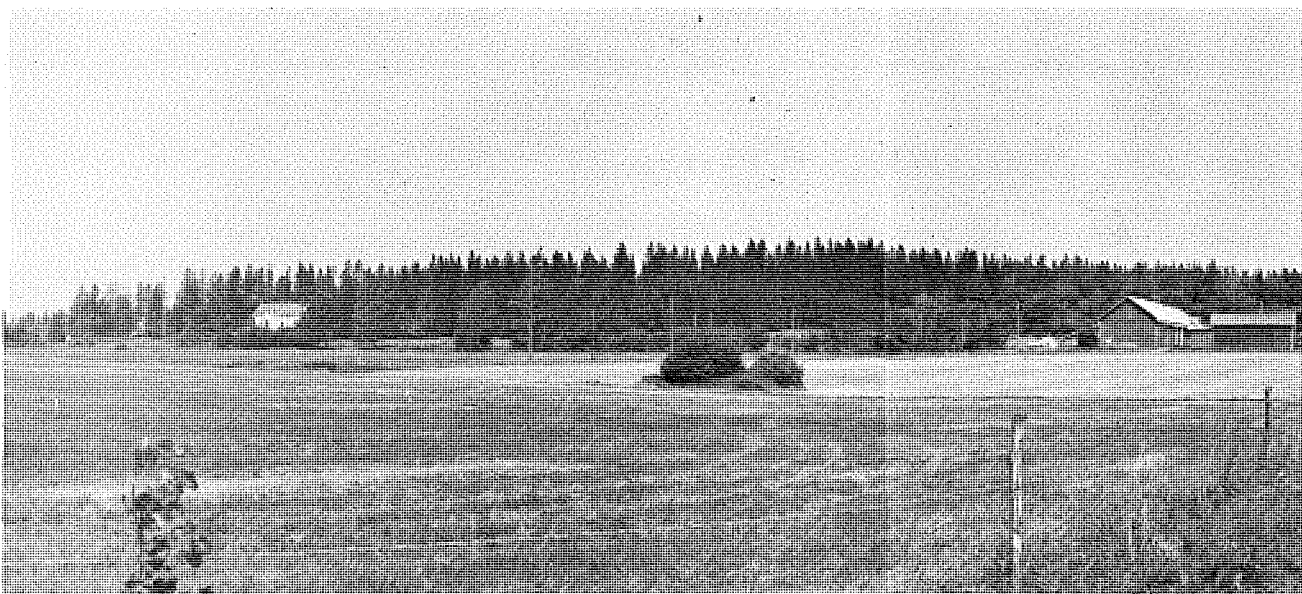

Bild 35. Omr. 18.

Drumlinen Stora Älberg sedd från söder. Strax till höger om mitten skymtar ett torrängsparti i skogsbrynet. Bortom husen till vänster ligger en stor grustäkt.

Bild 36. Omr. 19.

Betesmarken på södra delen av Handbergaåsen präglas av denna vackra enbusk- och torrängsvegetation. Bilden är tagen från den västra, låglänta delen av området som är något fuktigare.

Bild 1. Omr. 2
Längst bort Tolebacken med sin
hedtallskog, närmast kameran
Odenslund som är bevuxen med
en ängslövskog.

Bild 2. Omr. 3
Kölnabacken från söder. Området
har flera småkullar beklädda med
björk och tall. Villan, som ligger
inom området, skymtar till vänster.

Bild 3. Omr. 3
Björkhagen öster om Kölnabacken med ett
öppet parti, tidigare festplats, i förgrunden
och den begynnande förbuskningen i bak-
grunden.

Bild 4, Omr. 4
Under den lummiga lövträdsvegetationen
inne i Säbylundsparken leder stigar med
broar över bäckarna.

Bild 5, Omr. 4
Söder om parken och Djurskogen fram-
träder tydligt de ändmoräner som ger
området dess speciella topografi. De ut-
gör här betesmark med björk i träd-
skiktet.

Bild 6, Omr. 4
Djurskogen med sin täta blandskog
från söder.

Bild 7, Omr. 5

Kommunens största sammanhängande skogsområde NV om Äbytorp utgörs av en nästan ren tallskog. Bilden är tagen från Munkastigen som ingår i området relativt omfattande stigsystem.

Bild 8, Omr. 6

Viaskogen från Hallsberg-Kumlaåsen norr om Sannahed.

Bild 9, Omr. 7

Kumla högar sedda från NO. Skadorna från den gamla grustäkten syns tydligt. Den sällsynta backsippan växer tätast på kullens baksida.

Bild 10, Omr. 8a
Det sydvästra hörnet av torrängsområdet vid Norra Mossby.
I bakgrunden syns hur buskskiktet med främst asp breder ut sig. Trädskiktet består uteslutande av oxel.

Bild 11, Omr. 8a
Områdets norra och vackraste del sett från NO. Vegetationen domineras av typiska torrängsarter som längshavre, blåkllocka, prästkrage och brudbröd.

Bild 12, Omr. 8b
Torrängen vid Södra Mossby med dess bäst bevarade södra del i förgrunden. Bilden är tagen rakt mot öster.

Bild 13. Omr. 8b
Första intrycket av torrängsområdet
vid Södra Mossby ger en tydlig bild
av kulturpåverkan.

Bild 14. Omr. 9

I närheten av Kvarntorpshögen ligger flera konstgjorda sjöar där det tidigare varit skifferbrott. Bilden visar Nordsjön. Den ligger närmast söder om högen. Öarna koloniserar främst av skrattnåsar men även andra arter förekommer.

Bild 15. Omr. 10
Lekebacken hyser ett gles trädskikt
med björk och ett likaledes gles
buskskikt med enbuskar.

Bild 16. Omr. 10
Utsikt från Lekebacken över en del av Närke-slätten med Lundsbacken i centrum och Hallsberg-Kumlaåsen i bakgrunden.

Bild 17. Omr. 11
I anslutning till Hallsberg-Kumlaåsen strax söder om Blacksta ligger ett par dödisgröpar, av vilka den på östra sidan är en av de största på Närke-slätten. I botten på gropen är en kärrvegetation utbildad.

Bild 18. Omr. 11
Den södra delen av området utgörs av en fridlyst torräng med ett glesst enbuskskikt och bl.a. den sällsynta backsippan.

Bild 19. Omr. 12

De mäktiga stenblocken, som utgör Järsjö hållar, reser sig högt över slättmarken, men döljs mer och mer av en lövträdsridå.

Bild 20. Omr. 12

Bland hållarna finns stigar och skyddade platser vilka utnyttjas till lägerbol och möten.

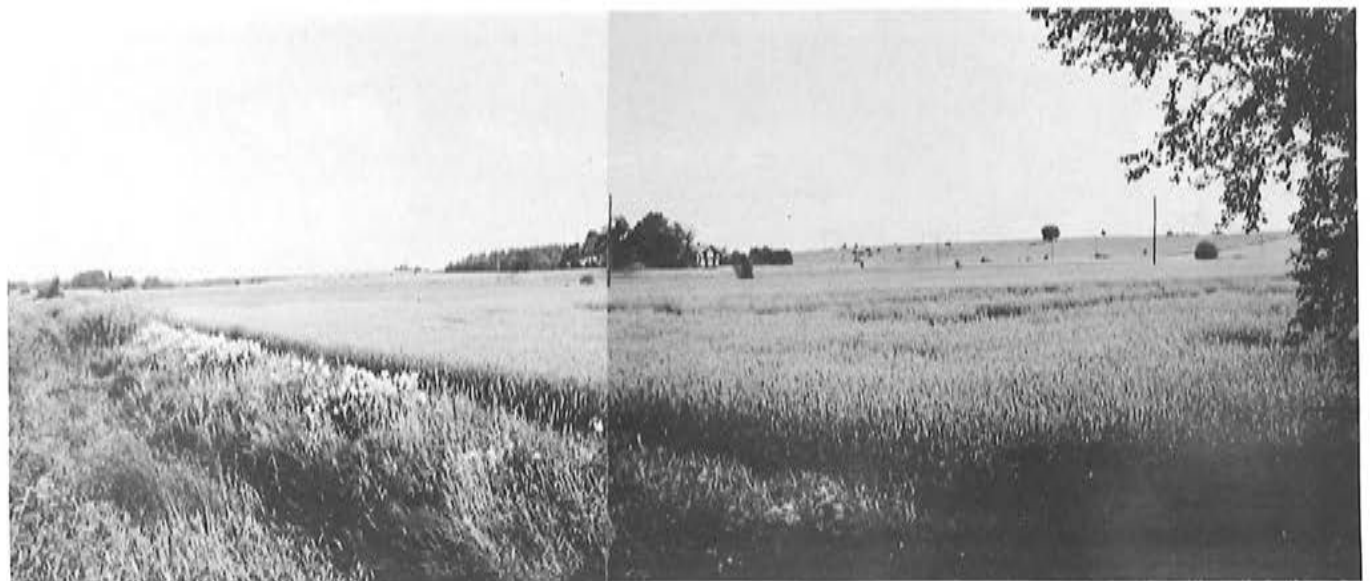

Bild 21. Omr. 13a

Drumlinsområdet vid Hackvad präglas av långsträckt moränkullar, vilka inom området oftast är odlade eller betade. Närmast till vänster syns Täljeån, som utgör kommungränsen mot väster. Bilden är tagen vid Västra Öja.

Rättelse:

Bildtexten under bild 22

gäller för bild 23.

Bildtexten under bild 23

gäller för bild 22.

Bild 22. Omr. 13a

Drumlinen vid Östra Öja. Den är skogklädd på sin norra del.

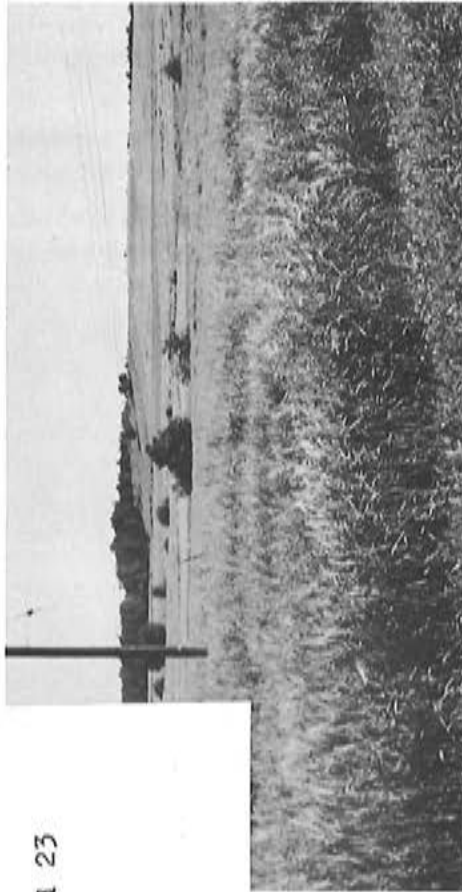

Bild 23. Omr. 13 a

Drumlinen vid Alavi ligger i den södra delen av kommunen. Den är en av de största drumlinerna och har på sin NO-sluttning en mycket vacker beteshage med ett glest enbuskskikt. Detta syns på bilden, som är tagen mot NV.

Bild 24. Omr. 13a

Norra delen av drumlinen Hullingåsen sedd mot öster från Öjamossens plan. Denna del domineras av en vacker slätter- och beteshage med ett par små stugor längst till vänster på bilden.

Bild 25, Omr. 13 a.

Utsikt från krönet av Hullingåsen mot norr. Stigen leder bort till de två stugorna längst i norr.

Bild 28, Omr. 13 b.

Exempel på skador genom torvtäkt utefter Öjamossens NV-rand. Dessa har troligen gjorts på 1920-talet och en viss självläkning har förekommit. Till höger ett gammalt skjul för torvtorkning.

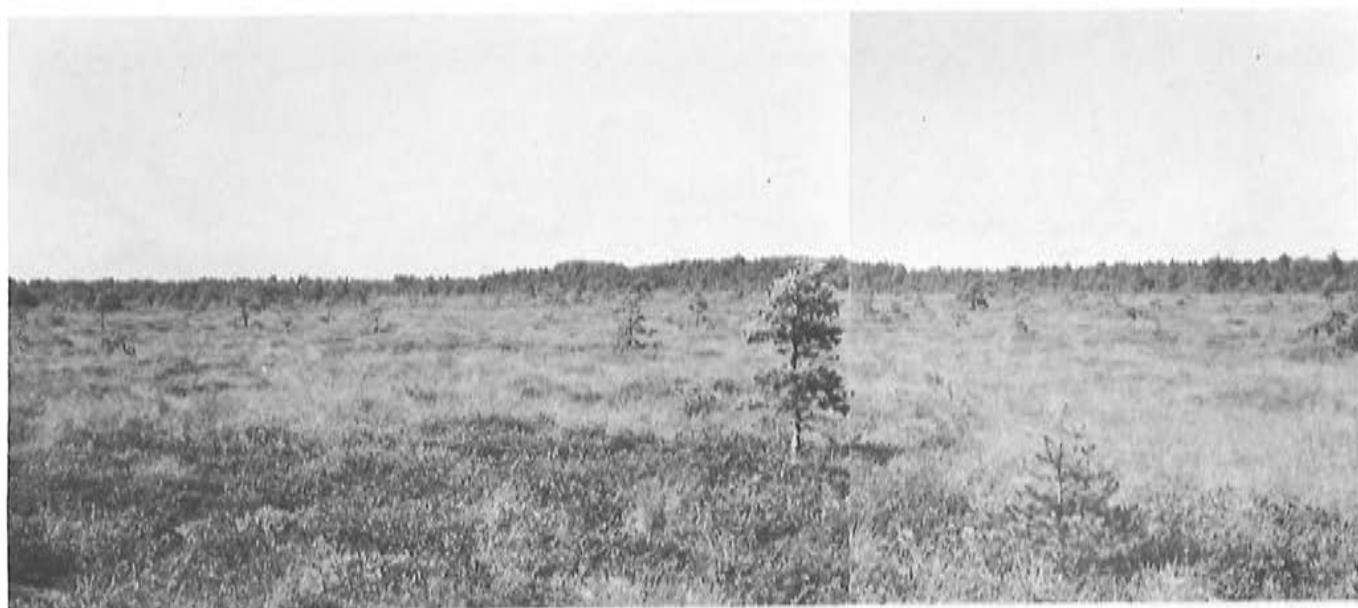

Bild 29, Omr. 13 b.

Mosse-planet på Öjamossens SV-kvadrant med väl utbildade tuvor och höljar. Den glesa tallvegetationen tätnar mot mosseranden. Bilden är tagen SV om Hullingåsens sydspets mot SV.

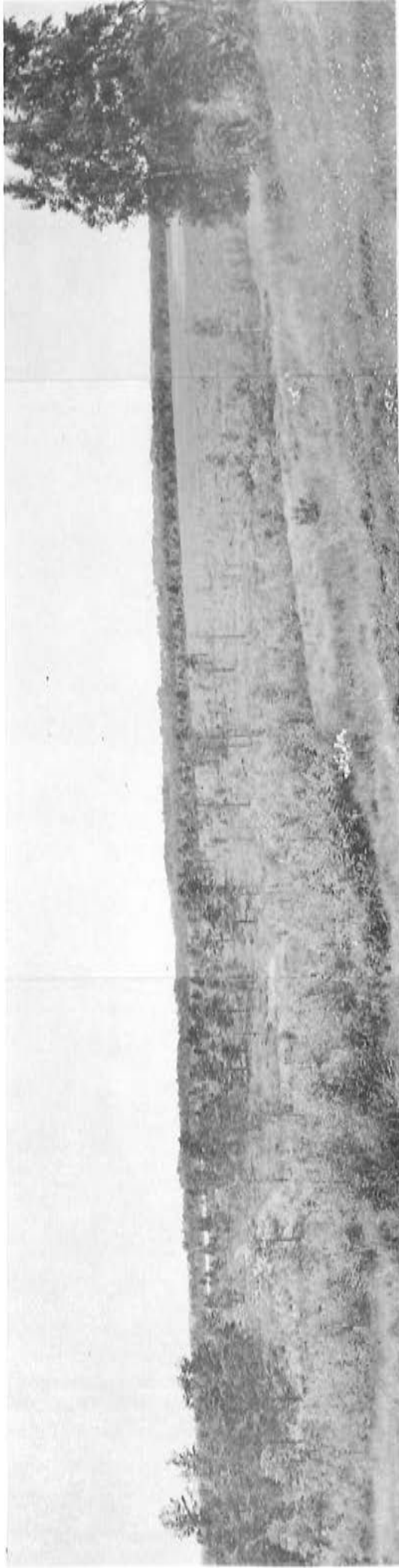

Bild 26. Omr. 13 b.
Panoramabild över Öjamossens NV-kvadrant tagen från Hüllingsåsen. I bakgrunden till vänster skymtar Älgsjön, Kumla kommuns enda naturliga sjö. Till höger börjar Andrakasanket med sin ljusare fläskstarrvegetation. Till vänster och i bakgrunden där mossen är något torrare syns tydligt hur tallvegetationen dominerar. I förgrunden syns den ca. 3 m, breda laggen med sin fattigkärrsvegetation.

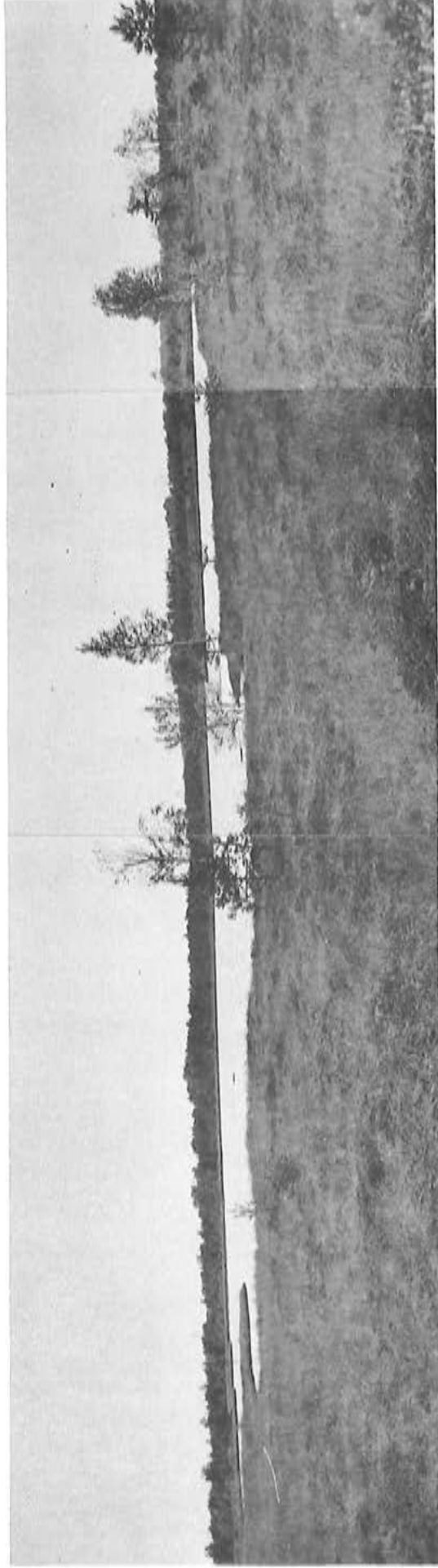

Bild 27. Omr. 13 b.
Älgsjöns östra strand, vilken ständigt eroderas på grund av de förhärskande västvindarna.

Bild 30. Omr. 14

Vy över f.d. Skarbysjön utvisande resultatet av en sjösänkning omkring sekelskiftet. Vegetationen är tät med starrarter och vass samt videarter (*Salix*) i buskskiktet. Området utgör en värdefull häcknings- och rastplats för ett stort antal fågelarter, särskilt på våren då stora delar av området är vattentäckt.

Bild 31. Omr. 15.

Hardemoåsen sträcker sig i nordsydlig riktning mitt i en dalgång. På krönet leder en körväg och bebyggelsen ligger utspridd längs denna. Bilden är tagen från Nälbergshammaren mot norr.

Bild 32. Omr. 16.

Nälbergshammaren, här sedd från NO, är en mycket kraftig skogklädd drumlin vars topp utgör högsta punkten (95 m.ö.h.) inom Kumla kommun.

Bild 34, Omr. 17.
En av de vackra björkkullarna i närheten av Nälbergshammaren. Denna, som tillhör de största, betas av nötkreatur under hela sommaren.

Bild 35, Omr. 18.
Drumlinen Stora Älberg sedd från söder. Strax till höger om mitten skymtar ett torrängsparti i skogsbrynet. Bortom husen till vänster ligger en stor grustäkt.

Bild 36, Omr. 19.
Betesmarken på södra delen av Handberga-åsen präglas av denna vackra enbusk- och torrängsvegetation. Bilden är tagen från den västra, låglänta delen av området som är något fuktigare.